

Freelanceres arbejdsvilkår, psykiske arbejdsmiljø og trivsel

Spørgeskemaundersøgelse gennemført for
FreelanceGruppen i Dansk Journalistforbund

Karin Mathiesen og Hans Hvenegaard
August 2007

Indhold

Indhold.....	1
1 Resumé af undersøgelsens resultater	2
1.1 Hvorfor er man freelancer?	2
1.2 Freelancernes psykiske arbejdsmiljø.....	3
1.3 Trivsel: Stress, depressive symptomer, udbændthed og søvnbesvær. 6	
1.4 Beskæftigelse og arbejdstid.....	8
1.5 Ophavsret	9
2 Indledning.....	11
2.1 Undersøgelsens formål og indhold	11
2.2 Gennemførelse, undersøgelsesgruppe og svarprocent	13
2.3 Svargruppen	14
3 Freelancernes helbred og trivsel	19
3.1 Selvvurderet helbred.....	19
3.2 Trivsel	20
3.3 Opsummering	25
4 Arbejdet – psykisk arbejdsmiljø	27
4.1 Arbejdets organisering	27
4.2 Freelance-situationen – at være sin egen arbejdsgiver	32
4.3 Netværk – socialt og fagligt.....	36
4.4 Faglig udvikling og karriereudvikling	38
4.5 Mening, anerkendelse og kvalitet i arbejdet	39
4.6 Arbejde-familie konflikt.....	42
4.7 Opsummering – psykisk arbejdsmiljø og trivsel	43
5 At være eller ikke være	46
5.1 Hvorfor være freelancer?	46
5.2 Hvorfor ikke være freelancer?	47
6 Ophavsret.....	49
7 Beskæftigelse, arbejdstid m.v.	52
7.1 Beskæftigelse	52
7.2 Arbejdstid og ferie.....	55
7.3 Arbejdssted	57
Bilag 1: Baggrundsdata for fagområder. Bilag 2: Spørgeskema med svarfordeling	

1 Resumé af undersøgelsens resultater

Undersøgelsen *Freelanceres arbejdsvilkår, psykiske arbejdsmiljø og trivsel* er gennemført for FreelanceGruppen i Dansk Journalistforbund i maj-juni 2007. Den er gennemført elektronisk blandt de medlemmer af FL-gruppen, som havde registreret en e-mail-adresse hos forbundet. 921 personer besvarede spørgeskemaet, hvilket gav en svarprocent på 54,3.

FL-gruppen i Dansk Journalistforbund består ikke kun af traditionelle journalister, men har også medlemmer, som arbejder med andre fag. Der er fotografer, kommunikationsrådgivere, tegnere, grafikere og tv-/radiomedarbejdere af forskellig slags – m.fl. I svargruppen udgør journalister den største faggruppe med halvdelen af svarpersonerne, mens hver femte er fotograf. Svargruppen består af næsten lige mange mænd og kvinder, og gennemsnitsalderen er 46 år.

Formålet med undersøgelsen er at få viden om freelancernes forhold. Hvordan har de det? Hvordan oplever de deres arbejdsvilkår og det at være freelancer? I det følgende gennemgås hovedresultaterne af undersøgelsen.

1.1 Hvorfor er man freelancer?

Det er selvstændigheden i arbejdet og frihedsgraderne i arbejdet og hverdagen, der præger de begrundelser, som de fleste freelancere angiver, når de bliver spurgt om deres vigtigste grunde til at arbejde som freelancer. Freelancerne blev bedt om at angive højst fem begrundelser ud fra en liste med 12 muligheder. Knap hver fjerde peger på indtægten. Hver sjette-syvende freelancer har angivet negative begrundelser for at være freelancer: At de ikke kan se realistiske alternativer eller, at de er nødt til det, men hellere ville være fastansatte.

Hver tiende freelancer har ofte alvorlige overvejelser om helt at stoppe som freelancer, mens hver tredje overvejer det af og til. Som bevæggrunde angiver de primært arbejdsforholdene som freelancer; alenearbejde med faglig og/eller social isolation samt mangel på opgaver i forhold til at kunne opretholde en rimelig eksistens.

1.2 Freelancerens psykiske arbejdsmiljø

Den største del af undersøgelsen består af spørgsmål om freelancerens arbejdsforhold og psykiske arbejdsmiljø. Da de fleste freelancere arbejder "for sig selv" og ingen arbejdsgiver har, er det denne arbejdsituation, der skal undersøges. Derfor har det været nødvendigt at stille nogle supplerende eller anderledes formulerede spørgsmål end dem, man sædvanligvis bruger i undersøgelser af det psykiske arbejdsmiljø, fordi de retter sig mod folk, der er på en arbejdsplads og underlagt klassiske ansættelsesforhold.

Spørgsmålene er stillet, så de dækker aspekter af freelancetilværelsen, som på forhånd blev antaget at være væsentlige. F.eks. er det en del af kernen i at være freelancer, at man selv kan og skal tilrettelægge sit arbejde, og at man selv skal skaffe sine opgaver, og dermed sin indkomst. Det antages derfor at være vigtigt for en god freelancetilværelse, at man trives med dette.

Her gennemgås resultaterne kort.

1.2.1 Arbejdets organisering og tilrettelæggelse

De fleste løser deres opgaver alene (81 % svarer altid eller ofte), og 71 % svarer, at de altid/oftest kan tilrettelægge deres arbejdsdag, som de vil, uafhængigt af andre. Dette svarer vel til forventningen om, hvordan freelancere indenfor det journalistiske område arbejder. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at man er alene, mens man arbejder. Omkring halvdelen svarer, at de altid/oftest er sammen med andre, når det udfører deres arbejde (kunder, kolleger, brugere eller andre). Det kan her tilføjes, at knap 2/3 har deres primære arbejdssted alene – overvejende på eller i tilknytning til deres bopæl (57 %).

Indenfor denne ramme skal arbejdet tilrettelægges, og halvdelen angiver, at de altid/oftest kan styre deres arbejdsomfang og/eller arbejdstid; næsten 2/3 oplever, at de er gode til at planlægge deres arbejde. Hver tredje freelancer angiver, at de kun sommetider kan styre deres arbejdsomfang/arbejdstid og kun delvist er gode til at planlægge arbejdet.

Freelancerne blev desuden stillet et spørgsmål mere bredt til hverdagslivet, nemlig om man oplever, at det kræver stor selvdisciplin i hverdagen at arbejde som freelancer? Næsten otte ud af ti oplever dette i høj grad¹.

1.2.2 Skaffe arbejde – at være sin egen arbejdsgiver

Under dette tema blev freelancerne stillet en række spørgsmål om det at skulle sælge sig selv og sine ydelser/produkter på markedet – at skulle skaffe kunder i butikken og dermed opgaver og indkomst.

En lille halvdel synes at trives fint med at være freelancer på den måde, at de ikke oplever det som et problem at skulle "sælge sig selv"; hver femte oplever, at det i høj grad er et problem. Der er endnu flere, der i høj grad bekymrer sig for, om de vil få opgaver nok i fremtiden – det gælder 40 %. Begge disse spørgsmål viser sammenhæng med freelancernes indkomst (bruttoindkomsten 2006) og beskæftigelsesgrad (beskæftigelsens omfang det seneste år) – jo lavere indkomst og jo mindre beskæftigelse, jo mere negativt svares der på begge spørgsmål.

Når vi ser på, hvordan freelancerne får kunder i butikken, er det overvejende ved henvendelse fra kunderne. 67 % angiver, at de altid eller ofte får deres opgaver på den måde, mens omvendt kun 25 % siger, at de altid/oftest selv kontakter kunder for at få opgaver, mens 29 % gør det sommetider. Også her er der sammenhæng med indkomsten – dem med de laveste indkomster, kontakter hyppigere selv kunderne.

De fleste (63 %) mener, at de altid/oftest får forhandlet den "rigtige" pris hjem for deres opgaver, mens hver fjerde mener, at det kun sommetider er tilfældet – og lidt mere end hver tiende mener altså, at de kun sjældent får den pris for deres arbejde, som de burde have.

¹ Når der skrives "i høj grad", er det en sammenlægning af svarene "i meget høj grad" og "i høj grad".

1.2.3 Netværk – socialt og fagligt

Det kan antages at være vigtigt for en freelancer, som arbejder meget alene, at have et godt netværk, som kan bruges som støtte i svære situationer i forhold til kunder, til faglig sparring m.v. Men det ser ikke ud som om, at det er her, freelancerne selv lægger vægten. Hvad angår social støtte i arbejdet, angiver omkring 40 %, at de i høj grad har nogen, de kan tale med, hvis de har brug for at drøfte opgaver, kunderelationer eller deres arbejdsforhold som freelancere. Med hensyn til faglige netværk, blev freelancerne spurgt på tre forskellige niveauer: Om de har løbende samarbejder med andre om opgaveløsningen – dette har 28 % i høj grad; om de indgår i netværk, hvor man henviser opgaver til hinanden eller anbefaler hinanden – det gør 21 % i høj grad. Endelig blev de bredt spurgt, om de indgår i faglige netværk – det gør 25 % i høj grad.

1.2.4 Faglig udvikling og karriereudvikling

Endnu et kendetegn ved at arbejde for sig selv er, at man selv skal sørge at vedligeholde og udvikle sine kvalifikationer, f.eks. gennem videreuddannelse, og selv være opmærksom i forhold sin egen fremtid: Kan jeg blive ved at tjene penge nok ved det, jeg gør nu, eller er der behov for at skifte kurs. Freelancerne blev stillet et spørgsmål om hvert af disse aspekter, og det kommer nok an på, hvordan man ser på det, om man vil mene, at freelancerne har nok opmærksomhed rettet mod dette område. Således angiver "kun" hver tredje, at de i høj grad udvikler deres faglige kvalifikationer (følger med i faget, tager uddannelse eller andet); dog svarer 44 %, at de gør det delvist. "Delvist" kan sagtens vurderes at være tilstrækkeligt her, hvis man tænker på faglig udvikling udover den, der kan være i arbejdet i sig selv. Hver fjerde angiver, at de i høj grad er strategiske i forhold til deres egen fremtidige karriere eller virksomhed (f.eks. forstærke din kernekompetence, udvide/forskyde dit arbejdsfelt, indgå samarbejde el.lign.). Godt hver tredje svarer "delvist" til dette.

1.2.5 Mening, anerkendelse og kvalitet i arbejdet

Det er vigtige elementer i det psykiske arbejdsmiljø for næsten alle, at man oplever mening med og engagement i det, man laver, at man kan udføre sit arbejde i en kvalitet, der er tilfredsstillende for én selv, samt at man møder anerkendelse fra andre. Freelancerne blev derfor spurgt om disse almene forhold ved arbejdet.

Lidt mere end 3/4 af freelancerne oplever høj mening i arbejdet, dvs., at de oplever, at deres arbejdsopgaver er meningsfulde, at de yder en vigtig arbejdsindsats og, at de føler sig motiverede og engagerede i deres arbejde. 2/3 oplever sjældent eller aldrig at måtte gå på kompromis med kvaliteten i deres arbejde, mens 29 % svarer "sommetider". Tilsvarende oplever knap 2/3, at de i høj grad anerkendes for et godt stykke arbejde, mens hver tredje svarer "delvist".

1.2.6 Konflikt mellem arbejde og privatliv

Omkring hver femte freelancer oplever i høj grad konflikt mellem arbejdet og privatlivet, dvs., at de føler, at deres arbejde tager så meget af deres energi og/eller tid, at det går ud over privatlivet. Mere end 40 % føler dette delvist. Den faktor, som primært viser forskelle i forhold til dette, er arbejdstiden – jo længere arbejdstid, jo større grad af konflikt mellem arbejde og privatliv.

1.3 Trivsel: Stress, depressive symptomer, udrændthed og søvnbesvær

Freelancerne er undersøgt ved hjælp af spørgsmål om stress m.v., som bruges af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA – tidligere Arbejdsmiljøinstituttet). Resultaterne viser, at freelancerne ligger højere med hensyn til forekomsten af stress end gennemsnittet af danske lønmodtagere (når der sammenlignes med NFA's landsgennemsnit). Omkring hver tiende freelancer havde udtalte tegn på stress på undersøgelsestidspunktet. Dvs., at de "hele tiden" eller "en stor del af tiden" indenfor de seneste fire uger havde haft problemer med at slappe af, været irritable, anspændte eller oplevet at være stressede.

Freelancerne ligger også højere med hensyn til forekomsten af depressive symptomer, sammenlignet med det nationale gennemsnit. Depressive symptomer handler om at være trist, mangle selvtillid m.v.

Udrændthed handler om at være træt, udkørt og udmattet. På dette område ligger freelancerne på linie med landsgennemsnittet.

Søvnbesvær handler om kvaliteten af den søvn, man får. Her er der heller ingen nævneværdige udsving i forhold til landsgennemsnittet.

1.3.1 Psykisk arbejdsmiljø og trivsel

Når vi bruger begrebet trivsel her, er god trivsel udtryk for lav forekomst af stress, depressive symptomer og udbrændthed.

For at undersøge nærmere, hvad det er for forhold, der kan føre til trivsel eller det modsatte, har vi sammenlignet alle de psykiske arbejdsmiljøfaktorer med udbredelsen af stress, depressive symptomer og udbrændthed.

Der er klar sammenhæng mellem den personlige oplevelse af mening, motivation og engagement i arbejdet og trivsel. Det samme gælder oplevelsen af at blive anerkendt for sit arbejde. Jo mere af dette, jo bedre trivsel. Denne sammenhæng er ikke overraskende, da vi er inde på kernen i oplevelsen af "et godt arbejde", og man finder den samme sammenhæng blandt traditionelt ansatte. Der er tale om knap hver fjerde freelancer, som kun delvist eller i mindre grad oplever mening, motivation og engagement i arbejdet.

Ud over disse mere traditionelle faktorer, er der en række faktorer, som er knyttet til freelancernes nødvendige orientering mod at skulle sælge "sig selv" på et marked, som viser en tydelig sammenhæng med stress, depressive symptomer og udbrændthed. Følgende tre spørgsmål viser en sådan sammenhæng: "Bekymrer du dig for, om du får opgaver nok i fremtiden?", "er det et problem for dig, at man som freelancer skal "sælge sig selv"?", og "får du forhandlet dig frem til den pris eller løn for dine opgaver, du mener, du skal have?". Disse resultater peger på, at har man det godt med de fundamentale markedsvilkår, der følger med at være freelancer, og klarer man det godt, så kan man stortrives som freelancer – men har man det ikke godt med denne situation (bekymrer sig meget osv.), så går det ud over trivslen. Der er tale om f.eks. 30 % af freelancerne, som i høj eller meget høj grad er bekymrede for opgavesituationen fremover.

Freelanceren skal selv sætte rammer for arbejdet og styre sin arbejdstid og arbejdsmængde. Det viser sig, at jo mindre man "kan styre arbejdsmængde og/eller arbejdstid", jo større forekomst af stress, depressive symptomer og udbrændthed.

Men endnu mere markant end sammenhængen med selve det at kunne styre arbejdsmængden/arbejdstiden er sammenhængen mellem trivslen og oplevelsen

af konflikt mellem arbejde og privatliv. Omkring hver femte freelancer oplever en høj grad af konflikt mellem arbejde og privatliv, mens godt 40 % oplever delvis konflikt.

Samtidig viser andre af de undersøgte forhold sig ikke at have væsentlig betydning for freelancernes trivsel, dvs., at der ikke ses nogen markant sammenhæng mellem, hvordan man har svaret på de pågældende forhold på den ene side og forskelle i trivslen på den anden side. Det gælder for spørgsmålene om, hvordan man får kunder, om deltagelse i netværk og om faglig/karrieremæssig udvikling. Så man kan sige, at disse forhold i sig selv ikke er dem, der ”plager” en freelancer.

1.4 Beskæftigelse og arbejdstid

Beskæftigelsessituationen er undersøgt ved at spørge freelancerne om, hvordan de har været beskæftigede det seneste år. De blev spurgt om, hvor mange måneders arbejde, de havde haft indenfor de følgende kategorier:

- Freelancearbejde indenfor dit/dine fagområde(r)
- Fast arbejde indenfor dit/dine fagområde(r)
- Andet arbejde
- Uden arbejde
- Ferie og orlov
- Andet

Beskæftigelsen er gjort op som beskæftigelse 1) alene med freelancearbejde indenfor fagområdet, 2) med freelancearbejde plus fast arbejde indenfor fagområdet samt 3) som alt arbejde lagt sammen. Tabellen viser beskæftigelsesgraden gjort op på disse tre måder.

Tabel 1.1. Beskæftigelsesgrad, fordelinger i procent, n 921

	Kun freelance arbejde indenfor fag	Freelance og fast arbejde indenfor fag	Alt arbejde
0 – 6 mdr.	26	16	11
7 – 10 mdr.	25	24	23
11 – 12 mdr.	49	60	66
	100	100	100

Tabellen viser, at halvdelen af freelancerne holder sig fuldtidsbeskæftigede alene med freelancearbejde indenfor deres fagområde(r), mens det gælder 60 %, hvis perioder med fast ansættelse indenfor fagområdet tælles med. Samtidig ses det, at en hel del må siges at være underbeskæftigede indenfor deres fagområde, idet de kun har haft en sådan beskæftigelse det halve år eller mindre.

Opgørelsen af den ugentlige arbejdstid viser, at den største gruppe (42 %) normalt i gennemsnit arbejder 30 til 39 timer om ugen. 17 % arbejder mindre, mens de øvrige 41 % arbejder mere – 13 % arbejder 50 timer om ugen eller mere. Der er således både en relativ stor gruppe freelancere med kort arbejdstid og en anden gruppe med lang arbejdstid.

1.5 Ophavsret

Endelig blev freelancerne stillet en række spørgsmål om ophavsretten. Resultaterne viser bl.a., at 57 % af freelancerne finder ophavsretten helt afgørende for dem selv, og dette gælder i størst omfang for fotograferne, hvor det gælder 74 %. Blandt journalisterne gælder det 58 %. Endvidere vurderer 88 %, at de har tjek på eller nogenlunde tjek på reglerne om ophavsret. 37 % oplyser, at de altid tager sig betalt for deres ophavsret, mens 44 % gør det sommetider.

Endelig blev freelancerne spurgt, om de har oplevet, at deres ophavsret er blevet krænkede (dit stof anvendt eller videreudnyttet uden aftale med dig). Dette bekræftes af 52 %. Disse personer er videre blevet spurgt om, hvad de i dette eller disse tilfælde har foretaget sig. Der kunne gives flere svar, og 61 % angiver, at de har gjort brugeren opmærksom på det og sendt en regning, 22 %, at de har rejst en sag via Dansk Journalistforbund, mens 23 % ingenting har gjort (da der kan have

været svaret ud fra flere tilfælde, kan man godt i ét tilfælde ikke have gjort noget, mens man i et andet tilfælde har reageret – så man kan ikke fortolke det på den måde, at 23 % ”ikke gør noget”, hvis deres ophavsret krænkes). 16 % har angivet ”andet”. Herunder skriver de fleste, at de har gjort brugeren opmærksom, men uden at sende regning; en del skriver, at man forhandler sig til rette med brugeren; flere svar lyder på, at man beder om at få sit materiale fjernet fra en hjemmeside.

2 Indledning

FreelanceGruppen, der er en specialgruppe i Dansk Journalistforbund, indgik i efteråret 2006 aftale med TeamArbejdsliv om at få gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt alle de medlemmer af Dansk Journalistforbund, der arbejder freelance. I denne undersøgelse betegnes undersøgelsesgruppen under et som FL-gruppen. Den skal overordnet afdække en række forhold omkring freelance-res beskæftigelsessituation, arbejdsvilkår, psykiske arbejdsmiljø og trivsel. En baggrundsgruppe har været med til at diskutere indholdet i undersøgelsen.

2.1 Undersøgelsens formål og indhold

Det primære formål med undersøgelsen er at kortlægge forhold vedrørende:

- Freelancernes beskæftigelsesforhold
- Freelancernes oplevelse af deres arbejde / det psykiske arbejdsmiljø
- Freelancernes helbred og trivsel

Spørgsmålene i undersøgelsen kan opdeles i fire hovedgrupper:

1. Personlige baggrundsoplysninger (som køn, alder, jf. tabel 1) og arbejdsmæssige baggrundsoplysninger (såsom anciennitet, faggruppe)
2. Spørgsmål om beskæftigelsens art og omfang
3. Spørgsmål om arbejdet / det psykiske arbejdsmiljø
4. Spørgsmål om helbred og trivsel

Nedenfor knyttes et par kommentarer til spørgeskemaets udformning.

2.1.1 Psykisk arbejdsmiljø

Over for FL-gruppen kan man ikke anvende de gængse spørgsmål om psykisk arbejdsmiljø, som findes i de almindeligt anerkendte spørgeskemaer til kortlægning af dette (f.eks. spørgeskemaer fra Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA, tidligere Arbejdsmiljøinstituttet)). Disse skemaer er målrettede ansatte på "almindelige arbejdspladser", dvs. i mere eller mindre fast strukturerede organisationer. Spørgsmålene handler om de krav, man møder i arbejdet, om indflydelse i arbejdet, de sociale relationer på arbejdspladsen, ledelsesforhold m.v.

Freelancerens arbejdssituation kendetegnes ved en række forhold, som er modsatte af dem, der præger den almindelige arbejdsplads: Der er *fravær* af faste rammer for arbejdet (tid og sted), fravær af faste arbejdsopgaver, fravær af kolleger og ledelse. Dette gælder uanset, om freelanceren arbejder freelance eller har selvstændig virksomhed. Der er en gruppe, der arbejder som "fastlancer" for én kunde og evt. med fast arbejdsplads hos kunden. Denne gruppe vil mere ligne den "almindelige ansatte".

Udfordringerne i freelancerens arbejdssituation ligger derfor andre steder end for den almindelige ansatte: Freelanceren skal selv løbende skaffe indkomstgrundlaget - opgaverne – og strukturere sit arbejdsliv. Andre forhold, som normalt følger med en ansættelse på det danske arbejdsmarked, skal freelanceren også selv sikre sig: Efter-/videreuddannelse og sikring af et indkomstgrundlag ved sygdom og pension. Medmindre freelanceren lever sikkert med en eller flere faste kunder, skal han/hun også være initiativrig og strategisk i forhold til at skaffe kunder på længere sigt – markedsføre sig, skabe sig et netværk.

For at kunne indfange disse forhold er undersøgelsens spørgsmål om det psykiske arbejdsmiljø særligt udarbejdet til denne undersøgelse. Der er medtaget enkelte meget almengyldige spørgsmål fra NFAs skemaer.

2.1.2 Helbred og trivsel

I undersøgelsen anvendes spørgsmål om helbred og trivsel fra NFAs skemaer om psykisk arbejdsmiljø. Disse spørgsmål er almene, og fordelen ved at bruge dem er for det første, at de er velafprøvede. Vi ved, at spørgsmålene, der stilles, belyser de dimensioner, de skal. I denne undersøgelse stilles spørgsmål om stress, depressive symptomer, udbrændthed og søvnbesvær. Desuden stilles et enkelt spørgsmål om egen vurdering af den almene helbredstilstand. For det andet er fordelen, at der kan sammenlignes med NFA data.

Der er flere, der har kommenteret spørgsmålene om trivsel. Kommentarerne går dels på, at 1) den tilstand, man er i lige nu, var man ikke i for nogen tid siden – og at 2) de bekymringer eller den stress, man oplever, ikke har noget med arbejdet at gøre men med andre forhold i livet.

Til det første kan siges, at denne type undersøgelse altid kun giver et øjebliksbillede. Vi får derfor et billede af, hvordan FL-gruppen som helhed "har det" lige nu. Med de mange svarpersoner er antagelsen også, at forskellene over tid "udligner sig" i gruppen – der vil hele tiden være nogle, der har det skidt, og nogle, der har det godt. Er der mange flere, der har det skidt på et givet tidspunkt, sammenlignet med et øjebliksbillede i andre undersøgelsesgrupper, er det trods alt en indikation om, at der er noget, der ikke er som det bør være indenfor denne gruppe. Endvidere kan vi sammenligne internt i gruppen – er der nogle dele af FL-gruppen, der ser ud til at trives dårligere end andre?

Til det andet (er det arbejdsrelateret) kan siges, at det slet ikke er sikkert, at stress, søvnbesvær osv. er arbejdsrelateret – eller alene arbejdsrelateret. Men ved at analysere for sammenhænge mellem oplevelsen af forskellige aspekter af det psykiske arbejdsmiljø og f.eks. stressniveau så får vi en indikation for, om dette aspekt af det psykiske arbejdsmiljø er en vigtig trivselsfaktor for freelancerne.

2.2 Gennemførelse, undersøgelsesgruppe og svarprocent

Sammen med baggrundsgruppen blev det besluttet, at undersøgelsen skulle gennemføres elektronisk. Undersøgelsesgruppen blev fastsat til alle de forbundsmedlemmer, der dels arbejder freelance, dels har registreret en e-mailadresse i forbundets medlemsdatabase. Der er således ikke tale om en repræsentativ undersøgelse blandt samtlige freelancere, men det er baggrundsgruppens vurdering, at alle aktive freelancere har registreret en e-mailadresse hos forbundet, hvorfor undersøgelsesgruppen antages at være dækkende. Antallet af DJ-medlemmer, der arbejder freelance, kendes ikke nøjagtigt, men 1812 medlemmer i den vedtagne undersøgelsesgruppe har opgivet en e-mailadresse. Undersøgelsen blev gennemført ved at sende en e-mail med et unikt link til skemaet til samtlige disse 1812 medlemmer. Undersøgelsen løb fra 10. maj til 12. juni 2007.

Ved beregning af svarprocenten fratrækkes undersøgelsesgruppen 117 personer, idet der enten var fejl i e-mailadressen (hvorved de pågældende ikke har modtaget skemaet og derfor ikke har haft mulighed for at svare) eller de har meldt tilbage, at de er fastansatte (dvs. udenfor målgruppen), er sygemeldte, på

orlov eller gået på pension. Den korrigerede undersøgelsesgruppe omfatter dermed 1695 personer. Af disse har 921 fuldført besvarelsen af skemaet. Svarprocenten er dermed $921/1695 = 54,3 \%$.

2.3 Svargruppen

Der er 921 svarpersoner i undersøgelsen. Kønsfordelingen er næsten lige og aldersgennemsnittet er 46 år. Den gennemsnitlige anciennitet som freelancer er 9 år. Hovedparten af freelancerne er gifte eller samboende (73 %), og lidt over halvdelen har hjemmeboende børn. Lidt over halvdelen af svarpersonerne bor i hovedstadsregionen. Den typiske bruttoindkomst i 2006 lå mellem 200.000 og 400.000 kr.

Disse basisfakta er vist i tabel 2.1.

Tabel 2.1. Baggrundsdata for svargruppen			
	Kvinder	Mænd	Total
	446	475	921
Køn (%)	48,4	51,6	
Alder i gennemsnit (år)	44,8	47,0	45,9
Aldersgrupper (%)			
Op til 29 år	1,3	2,1	1,7
30 – 39 år	28,8	26,4	27,6
40 – 49 år	39,1	28,5	33,7
50 – 59 år	23,6	29,2	26,5
60 år eller ældre	7,2	13,7	10,6
Anciennitet som freelancer i gennemsnit (år)	7,7	10,3	9,0
Civilstatus (%)			
Gift eller samboende	68,8	77,7	73,4
I parforhold uden at bo sammen	6,3	5,9	6,1
Single	24,4	16,2	20,2
Andet	0,4	0,2	0,3

Tabel 2.1. fortsat: Baggrundsdata for svargruppen

	Kvinder	Mænd	Total
Hjemmeboende børn (%)			
Ingen	43,9	47,8	45,9
Ja - et eller flere under 7 år	27,4	24,8	26,1
Ja – ingen under 7 år	28,7	27,4	28,0
Region (%)			
Nordjylland	3,6	3,6	3,6
Midtjylland	15,2	18,1	16,7
Syddanmark	10,3	15,8	13,1
Sjælland	8,3	11,6	10,0
Hovedstaden	60,1	47,6	53,6
Bor i udlandet	2,5	3,4	2,9
Bruttoindkomst 2006 (%)			
Op til 200.000	16,4	13,1	14,7
200.000 – 399.999	51,3	38,7	44,8
400.000 – 599.999	26,2	33,1	29,8
600.000 eller mere	6,1	15,2	10,7

2.3.1 Brancheområde og fagområde

For at kunne identificere forskelle indenfor FL-gruppen, blev svarpersonerne bedt om at angive hvilket brancheområde, de arbejder indenfor, og hvilket/hvilke fagområde(r), de tilhører. Det er ikke helt enkelt at spørge præcist om disse ting i FL-gruppen, da man kan arbejde indenfor skiftende brancheområder eller flere brancheområder samtidig, ligesom mange identificerer sig med mere end ét fagområde (faggruppe).

I forhold til at lave statistiske analyser er det dog nødvendigt at forsimple tingene, selvom vi ved, at virkeligheden er mangfoldig. Spørgsmålene skal derfor på den ene side være formuleret sådan, at alle har mulighed for at svare ud fra deres egen situation, og på den anden side skal vi bagefter kunne gøre svarene op i et overskueligt antal grupper.

Brancheområde

Med hensyn til brancheområde forsøgte vi at gøre det muligt for svarpersonerne at nøjes med ét kryds ved at afgrænse spørgsmålet til det seneste år samt indfø-

je ordet "overvejende" i spørgsmålet, som lød: Hvilket område har du *overvejende* arbejdet indenfor det seneste år?

I spørgeskemaet var opstillet en række svarmuligheder samt mulighed for selv at skrive sit svar under "andet", hvis man ikke fandt en af de øvrige svarmuligheder dækkende. Svarmulighederne var: 1) Dagspresse, 2) Magasinpresse, 3) Fagpresse/organisationsblade, 4) Radio-/TV-produktion, 5) Web-/onlinemedier, 6) Kommunikation, 7) Andet.

Knap 14 % havde valgt at benytte "andet". Denne kategori bliver selvsagt en "blandet landhandel", og 14 % i denne gruppe er derfor for mange at operere med i analyserne. En gennemgang af svarene viste, at en del faldt indenfor de samme grupper, bl.a. reklame, forlag/bøger eller kombinationer af kommunikation/undervisning/rådgivning. Hvor vi mener, at det er forsvarligt, har vi omplaceret svarene til en af de andre svarkategorier. Derved kom "andet" ned på 6 % og fordelingen blev som vist i tabel 2.2. Hvad angår web-/onlinemedier, havde under 4 % angivet dette, hvorfor denne gruppe er lagt sammen med dagspresse.

Tabel 2.2. Fordeling på brancheområder (procent), n 921

Dagspresse (inkl. web- / onlinemedier)	15
Magasinpresse (inkl. forlagsvirksomhed / bog-/materialeproduktion)	21
Fagpresse / organisationsblade	18
Radio- / TV-produktion (inkl. reklame)	20
Kommunikation (undervisning, rådgivning)	20
Andet	6
	100

Fagområde

Med hensyn til fagområde gav vi mulighed for først at angive et primært fagområde og derefter et eller flere andre fagområder, man arbejder indenfor. Svarmulighederne i begge spørgsmål var: 1) Journalist/redaktør/researcher, 2) Fotograf (presse-, reklame-, tv-fotograf eller fotojournalist), 3) Kommunikation (konsulent, rådgiver), 4) Tegner/illustrator/designer/grafiker, 5) Underviser, 6) TV-/radioproduktion, 7) Andet – med mulighed for at skrive sit eget svar under "andet".

I spørgsmålet om det primære fagområde havde knap 5 % benyttet "andet", så her har svarkategorierne fungeret bedre. Gennemgangen af svarene gjorde det muligt at placere en del under en af de andre svarkategorier. Desuden viste det sig, at næsten halvdelen af svarene (2,4 %) lød "tekster", "oversætter", "tekstforfatter" o.lign. Disse er samlet i en gruppe og derefter lagt sammen med tegner m.v. gruppen. Kun 1 % havde svaret "underviser". Disse er lagt sammen med kommunikation, som dermed er bredt lidt ud. Herefter er fordelingen som vist i tabel 2.3.

Tabel 2.3. Fordeling på fagområder (procent), n 921	
Journalist / redaktør / researcher	52
Fotograf (presse-, reklame-, tv-fotograf mv. eller fotojournalist)	21
Kommunikation (underviser, konsulent, rådgiver)	11
TV- / radioproduktion	8
Tegner, illustratør, designer, grafiker / tekster, oversætter, tekstforfatter	7
Andet	1
	100

Halvdelen (51 %) har svaret "ja" til, at de arbejder indenfor andre fagområder end det primære. Det var herefter muligt at afkrydse flere fagområder på listen. Tabel 2.4 viser svarene opgjort blandt alle 921 svarpersoner. I tabellen benyttes de oprindelige svarkategorier fra spørgeskemaet.

Tabel 2.4. Procentandel, der arbejder indenfor hvert fagområde som "andet fagområde" – bemærk, at procenterne ikke kan summeres, da der kunne afgives flere svar; n 921	
Journalist / redaktør / researcher	14
Fotograf (presse-, reklame-, tv-fotograf mv. eller fotojournalist)	9
Kommunikation (konsulent, rådgiver)	19
Tegner, illustratør, designer, grafiker	4
Underviser	12
TV- / radioproduktion	7
Andet	15

De 15 % (137 personer) "andet" dækker over alt muligt – men hovedindtrykket er, at det er beskæftigelse i relation til FL-gruppens fagområder. Det meste handler

om sprog, billeder, lyd eller kommunikation i en eller anden form (flere angiver forfatter eller web/webdesign – andre eksempler er foredrag, billedredaktør, oversættelse). Andre svar ligger indenfor områder, hvor det faglige afsæt ikke kan afgøres - f.eks. fundraising, lobbyist, coach. En mindre del af svarene vedrører arbejde indenfor helt andre fag, såsom pædagog eller handicaphjælper.

2.3.2 Selvføttelse

Selvom den del af journalistforbundets medlemmer, som indgår i undersøgelsen, kaldes FL-gruppen, er det ikke alle, der formelt set er freelancere i ansættelsesmæssig forstand. Nogle har eget firma og er dermed formelt set selvstændigt erhvervsdrivende. Dette giver nogle rent formelle forskelle, f.eks. i forhold til A-kassesystemet. Endvidere opererer man i FL-gruppen med begrebet "fastlancer" som betegnelse for freelancere, der arbejder fast for (og evt. med arbejdsplads hos) én kunde. I samtalerne med baggrundsgruppen fremkom den antagelse, at der kunne ligge nogle forskelle i FL-gruppen på dette område – både socialt/økonomisk og i forhold til det psykiske arbejdsmiljø. Vi fandt det derfor vigtigt at spørge om, hvilken af disse grupper man tilhører. Frem for at forsøge at udrede det rent formelt ved at spørge om erhvervsstatus og/eller de nærmere ansættelsesbetingelser har vi valgt at spørge om, hvordan man opfatter sig selv – som freelancer, fastlancer, selvstændig, mikrovirksomhed eller noget andet. Svarene fremgår af tabel 2.5.

Tabel 2.5. Hvordan opfatter du sig selv? Svarfordeling i procent, n 906

Som freelancer	42
Som fastlancer	12
Som selvstændig	38
Som mikrovirksomhed	5
Andet	3
	100

Som det fremgår, opfatter hovedparten sig selv som enten freelancere eller selvstændige – mens en mindre gruppe opfatter sig selv som fastlancere eller mikrovirksomhed. De 3 % under "andet" har overvejende angivet kombinationer af de ovenstående svarmuligheder; enkelte har angivet, at de (pt.) er fastansatte.

3 Freelancerne helbred og trivsel

Freelancerne helbred og trivsel er belyst ved et generelt spørgsmål om helbred (selvvurderet helbred) samt en række spørgsmål om trivsel eller velbefindende, hvor der spørges til de seneste fire uger. Tilsammen belyser spørgsmålene selvvurderet helbred, stress, depressive symptomer, udbrændthed og søvnbesvær.

3.1 Selvvurderet helbred

Freelancerne blev spurgt "hvordan synes du, at dit helbred er alt i alt?". Svarfordelingen fremgår af tabel 3.1. Her vises også svarfordelingen i NFAs seneste undersøgelse af danske lønmodtageres psykiske arbejdsmiljø². Det ses, at freelancerne samlet set vurderer deres helbred noget dårligere end lønmodtagerne generelt. Vores vurdering af resultatet er, at freelancerne ikke som gruppe betragtet har dårligere helbred end andre, men at forskellen skyldes en forskel i aldersfordelingen i de to undersøgelser. Aldersgennemsnittet er højt blandt freelancerne, og vi ved, at helbredsvurderingen normalt er ringere blandt ældre end blandt yngre personer.

Tabel 3.1. Selvvurderet helbred (procent)			
	FL-gruppen	FL-gruppen <= 60 år	NFA
Antal svarpersoner	921	841	3517
Alder middelværdi	45 år	44 år	42 år
Helbredsvurdering			
Fremragende	12	13	15
Vældig godt	39	40	42
Godt	39	38	36
Mindre godt	9	8	6
Dårligt	1	1	1
I alt	100	100	100

² NFAs landsdækkende undersøgelse af det psykiske arbejdsmiljø er gennemført i 2004-2005 blandt 3517 lønmodtagere i alderen 20-60 år.

I freelanceundersøgelsen indgår en del svarpersoner over 60 år, mens NFAs undersøgelse kun omfatter 20-60 årige, så for en ordens skyld har vi også vist svarfordelingen for freelancerne til og med 60 år. Stadig er freelance-gruppens vurdering noget dårligere, men aldersnittet blandt dem under 60 år ligger også stadig højere end i NFA-undersøgelsen.

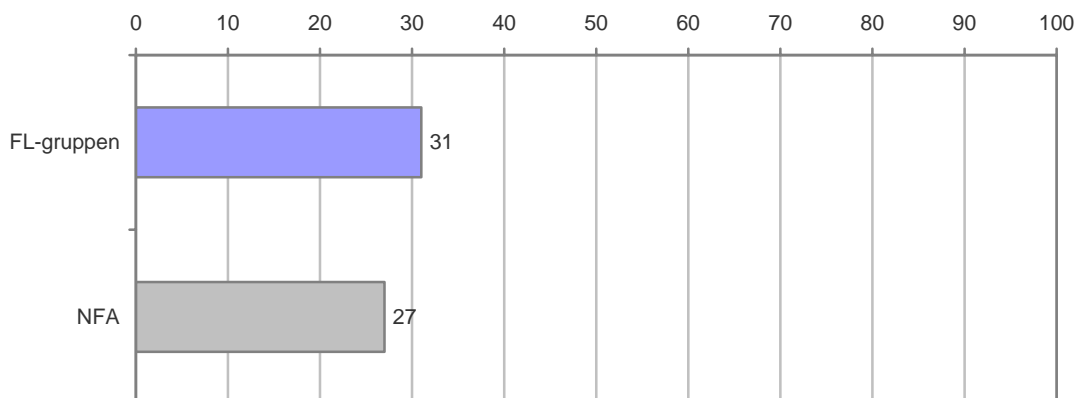
3.2 Trivsel

Trivslen er undersøgt ved hjælp af spørgsmål, som bruges af Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA) i deres landsdækkende undersøgelser af psykisk arbejdsmiljø, hvor den seneste er gennemført i 2004-2005. Spørgsmålene belyser dimensionerne stress, depressive symptomer, udbrændthed og søvnbesvær. Hver dimension undersøges med fire spørgsmål. I analysen "scores" hver enkelt svarpersons svar på de fire spørgsmål i dimensionen til én samlet værdi, som ligger mellem 0 og 100. For hver dimension dannes således en skala fra 0 til 100, hvor man derefter kan beregne gennemsnittet for hele svargruppen. For alle fire dimensioner gælder, at jo lavere gennemsnit, jo bedre – dvs., jo mindre stress osv.

3.2.1 Stress

Denne dimension viser det aktuelle stressniveau i freelancegruppen på undersøgelsestidspunktet. Man antager normalt, at en tilstand af stress kan være produktiv for en kortere periode, når der skal præsteres mere end normalt – mens et højt stressniveau gennem længere tid virker modsat. Det går ud over arbejdsindsatsen og kan være helbredsskadeligt. Gennemsnittet for stress på 0-100 skalaen fremgår af figur 3.1.

**Figur 3.1. Stress blandt freelancerne og danske lønmodtagere
(gennemsnit på skala 0-100)**

Der er mere stress blandt freelancerne her i foråret 2007, sammenlignet med NFA landsgennemsnittet fra 2004-2005. I tabel 3.2 ses svarfordelingerne på de enkelte spørgsmål i skalaen.

Tabel 3.2: Stress blandt freelancerne, svarfordeling i procent, n 921. Der er spurgt til de sidste fire uger

	Hele tiden	En stor del af tiden	En del af tiden	Lidt af tiden	På intet tidspunkt
Hvor tit har du haft problemer med at slappe af?	2	8	20	42	28
Hvor tit har du været irriteret?	1	7	22	54	16
Hvor tit har du været anspændt?	2	8	23	47	20
Hvor tit har du været stresset?	2	12	29	42	15

Tre af skalaens spørgsmål spørger til symptomer på en stresstilstand, mens det fjerde spørger direkte til oplevelsen af at være stresset. Det ses, at omkring 10 % ligger i den kritiske zone – det er dem, der har svaret "hele tiden" eller "en stor del af tiden" på spørgsmålene.

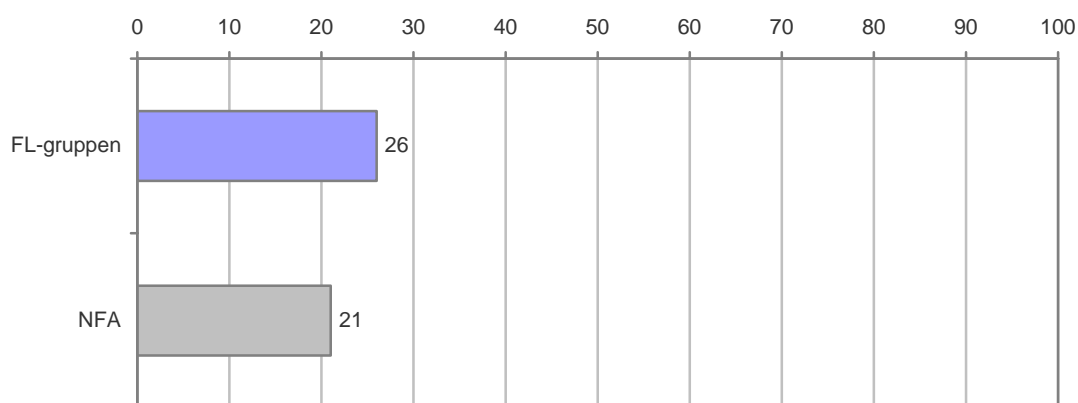
Vi kan ikke vide, hvorfor freelancegruppen som sådan er mere stressede end lønmodtagerne generelt. Men vi kan prøve at se på, hvilke freelancere der er mest stressede. Vi har analyseret forskelle i stressniveauet, hvor vi på samme tid tager en række baggrundsfaktorer i betragtning. Det drejer sig om fagområde, køn, alder, civilstand, hjemmeboende børn eller ej, geografisk område (region) samt bruttoindkomsten. Den eneste faktor, som viser en væsentlig statistisk signifikant forskel i stressniveauet, er bruttoindkomsten. De freelancere, der tjente

under 400.000 i 2006, ligger på 33-34 på stressskalaen, mens de med højere indkomst ligger på 28. Dette afspejler formentlig den virkelighed, at freelancerne med lav indkomst ikke alene kan have økonomiske bekymringer, men måske også har svært ved at skaffe opgaver.

3.2.2 Depressive symptomer

Formålet med denne dimension for trivsel er ikke at diagnosticere depression, men at kortlægge forekomsten af symptomer, der kan karakteriseres som depressive – dvs., at man er nedtrykt, mangler selvtillid m.m. det meste af tiden. Hvis der er en høj forekomst af disse symptomer, er der grund til at forsøge at finde årsagerne. Gennemsnittet for depressive symptomer på 0-100 skalaen ses i figur 3.2.

Figur 3.2. Depressive symptomer blandt freelancerne og danske lønmodtagere (gennemsnit på skala 0-100)

Der er en væsentlig højere forekomst af depressive symptomer blandt freelancerne sammenlignet med NFA gennemsnittet. I tabel 3.3 ses svarfordelingerne på de enkelte spørgsmål i skalaen.

Tabel 3.3: Depressive symptomer blandt freelancerne, svarfordeling i procent, n 921. Der er spurgt til de sidste fire uger

	Hele tiden	En stor del af tiden	En del af tiden	Lidt af tiden	På intet tidspunkt
Hvor tit har du været trist til mode?	0*	7	17	48	28
Hvor tit har du manglet selvtillid?	2	8	16	42	32
Hvor tit har du haft dårlig samvittighed eller skyldfølelse?	1	9	20	40	30
Hvor tit har du manglet interesse for de ting, du foretager dig i dagligdagen?	1	5	16	44	34

* Der er tale om 0,4 %

Det er især på spørgsmålet om man har manglet selvtillid, at freelancerne svarer afviger fra NFA svarene. Hvor 4,6 % af lønmodtagerne svarer "hele tiden"/"en stor del af tiden" til dette spørgsmål, gælder det 9,8 % af freelancerne. På spørgsmålet om dårlig samvittighed og skyldfølelse ligger freelancerne svarandele højere på de næsthøjeste kategorier (en stor del/en del af tiden), mens de på de to sidste spørgsmål har højere svarandele "i midten" af skalaen (en del/lidt af tiden).

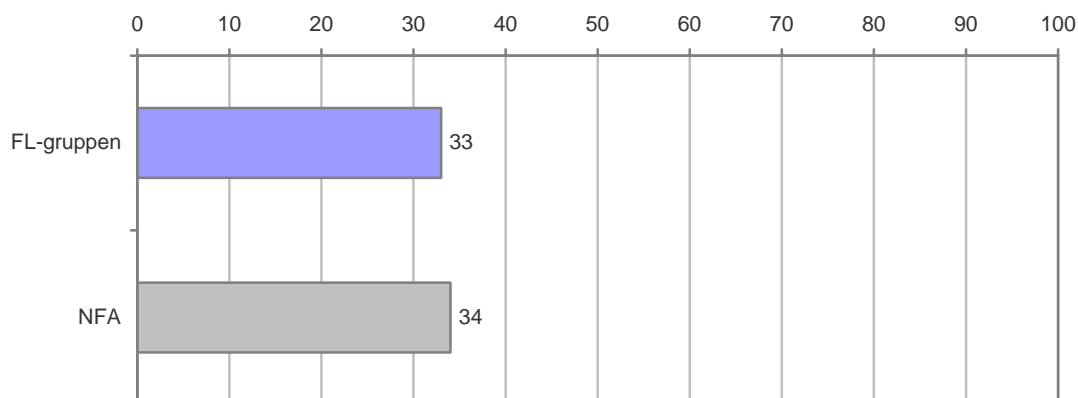
En analyse af niveauet for depressive symptomer i forhold til baggrundsfaktorer viser, at bruttoindkomsten igen er en udslagsgivende faktor. Freelancerne med indkomst under 400.000 i 2006 ligger på 28-31 i gennemsnit, mens de med højere indkomster ligger på 21-22. Den private situation ses også at spille en rolle, idet de gifte/samlevende freelancere har en lavere forekomst af symptomerne (25 i gennemsnit) end de, der lever alene (29 i gennemsnit).

3.2.3 Udbrændthed

Denne dimension handler om graden af fysisk/psykisk træthed og udmattelse hos svarpersonerne³. Gennemsnittet for udbrændthed på 0-100 skalaen fremgår af figur 3.3.

³ Dimensionen stammer fra et redskab specielt udviklet til at måle udbrændthed (Copenhagen Burnout Inventory _ CBI), hvor udbrændthedsbegrebet er delt i tre aspekter: Kli-entrelateret, arbejdsrelateret og personlig udbrændthed – hvor personlig udbrændthed

Figur 3.3. Udbændthed blandt freelancerne og danske lønmodtagere (gennemsnit på skala 0-100)

Som det ses, er landsgennemsnittet relativt højt på denne dimension, og freelancernes ligger en smule under. I tabel 3.4 ses svarfordelingerne på de enkelte spørgsmål i skalaen.

Tabel 3.4: Udbændthed blandt freelancerne, svarfordeling i procent, n 921. Der er spurgt til de sidste fire uger

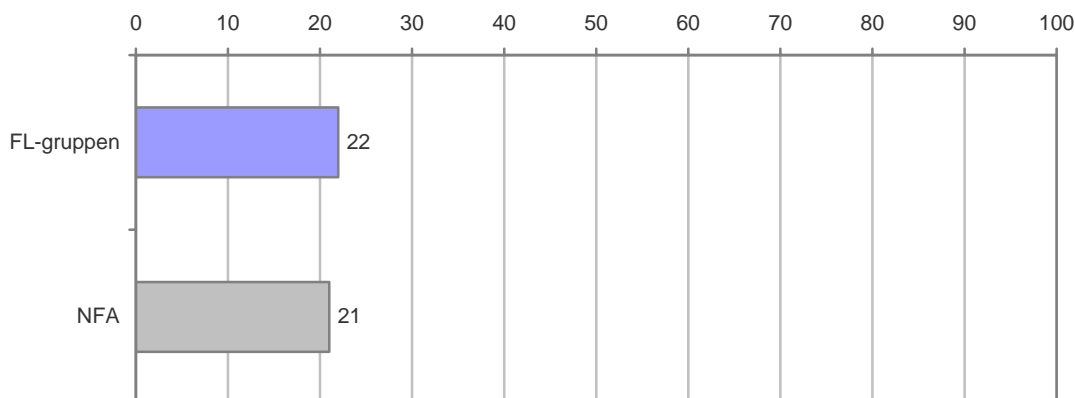
	Hele tiden	En stor del af tiden	En del af tiden	Lidt af tiden	På intet tidspunkt
Hvor tit har du følt dig udkørt?	1	8	27	50	14
Hvor tit har du været fysisk udmattet?	1	8	24	47	20
Hvor tit har du været følelsesmæssigt udmattet?	1	7	19	46	27
Hvor tit har du været træt?	2	14	35	44	5

Der er ingen væsentlige forskelle i udbændthed set i forhold til baggrundsfaktorerne.

3.2.4 Søvnbesvær

En god søvnkvalitet består af to ting: At man sover nok og sover godt! Dårlig søvnkvalitet gennem længere tid er belastende og kan være en indikator for andre problemer, f.eks. stress. Gennemsnit for søvnbesvær på 0-100 skalaen ses i figur 3.4.

Figur 3.4. Søvnbesvær blandt freelancere og danske lønmodtagere (gennemsnit på skala 0-100)

Freelancerne ligger en anelse højere end landsgennemsnittet med hensyn til søvnbesvær. I tabel 3.5 ses svarfordelingerne på de enkelte spørgsmål i skalaen.

Tabel 3.5: Søvnbesvær blandt freelancere, svarfordeling i procent, n 921. Der er spurgt til de sidste fire uger

	Hele tiden	En stor del af tiden	En del af tiden	Lidt af tiden	På intet tidspunkt
Hvor tit har du sovet dårligt og uroligt?	1	6	20	45	28
Hvor tit har du haft svært ved at falde i søvn?	1	5	13	35	46
Hvor tit er du vågnet for tidligt uden at kunne falde i søvn igen?	1	8	15	36	40
Hvor tit er du vågnet flere gange og haft svært ved at falde i søvn igen?	1	7	11	36	45

Når vi kommer til søvnbesvær, er forekomsten højest blandt de ældre freelancere (27 i snit for dem på 50 år eller ældre og 20 i snit for dem under 50 år). Derudover er der forskel i forhold til civilstatus, hvor de gifte/samlevende har bedre søvnkvalitet end de øvrige (21 overfor 25 i gennemsnit). Endelig ser vi også her en forskel i forhold til bruttoindkomsten, som går i samme retning som ved stress og depressive symptomer, men ikke nær så markant.

3.3 Opsummering

Resultaterne for helbred og trivsel blandt freelancerne viser, at der især er grund til at være opmærksom på forekomsten af stress og depressive symptomer. Indtil

videre tyder analysen på, at det især er en usikker økonomisk situation, der giver anledning til en forhøjet forekomst af begge dele. Der er også grund til at være opmærksom på udbrændthed, selvom freelancerne ikke synes mere trætte/udmattede end lønmodtagerne i øvrigt.

I det følgende går vi i gang med resultaterne vedrørende freelancernes oplevelse af deres arbejde og arbejdssituation – det psykiske arbejdsmiljø. Her vil vi yderligere forfølge, hvilke forhold der har betydning for freelancernes trivsel.

4 Arbejdet – psykisk arbejdsmiljø

Den primære del af undersøgelsen består af spørgsmål om freelancernes egen oplevelse af deres arbejdssituation og situation som freelancere. De to ting kan være svære at skille ad, da det er en del af arbejdet f.eks. at skaffe kunder. I indledningen var vi lidt inde på, hvordan freelancernes situation adskiller sig fra "den almindelige ansattes". Vi har derfor udarbejdet en række spørgsmål specielt til denne undersøgelse, og de kan opstilles i følgende emner:

- Arbejdets organisering
- Freelance-situationen – at være sin egen arbejdsgiver
- Netværk – socialt og fagligt
- Faglig udvikling og karriereudvikling
- Mening, anerkendelse og kvalitet i arbejdet
- Arbejde-familie konflikt

Der er nogen overlap mellem emnerne. Således kunne nogle af de spørgsmål, der er stillet, placeres under flere af emnerne. Så vi beder læseren om ikke at lægge alt for meget i vores emneinddeling.

Emnerne behandles et for et. Under hvert emne ser vi på, om der er sammenhæng med freelancernes trivsel i forhold til de tre faktorer stress, depressive symptomer og udbrændthed - og på, om der er forskelle i freelancegruppen i opfattelsen af spørgsmålene.

Alle spørgsmål i denne del af undersøgelsen havde fem svarkategorier, som enten var "altid", "ofte", "sommetider", "sjældent", "aldrig/næsten aldrig" eller "i meget høj grad", "i høj grad", "delvist", "i ringe grad", "i meget ringe grad".

4.1 Arbejdets organisering

Freelancerne blev bedt om at svare på en række spørgsmål, som på forskellig måde handler om organisering og tilrettelæggelse af arbejdet. Med spørgsmålene vil vi dels belyse, om freelanceren er "solist" eller ej – både hvad angår opgaveløsningen og rent fysisk i arbejdssituationen. Dels, hvordan freelancerne formår at styre deres arbejde – hvilket de jo i endnu højere grad end andre skal gøre selv.

4.1.1 Arbejdssituationen

Her stillede vi tre spørgsmål, som fremgår af tabel 3.1 med tilhørende svarfordelinger. Nogle vil måske tænke, at det er en underlig måde, vi har spurgt på – en freelancejournalist sidder vel alene og skriver artikler på hjemmekontoret, så hvorfor spørger vi? Sagen er, at freelancegruppen omfatter flere faggrupper end journalister, og de – også journalisterne – kan udføre deres arbejde på flere forskellige måder. Vi har derfor spurgt på en måde, som gerne skulle favne hele freelancegruppen.

Tabel 4.1. Arbejdssituationen, svarfordeling i procent, n 921

	Altid	Ofte	Somme- tider	Sjæl- dent	Aldrig/ næsten aldrig
Løser du dine opgaver alene?	33	48	13	4	2
Indebærer dit arbejde, at du er sammen med andre (kunde, kollega, brugere eller andre)	12	40	33	11	4
Kan du tilrettelægge din arbejdsdag, som du vil, uafhængigt af andre	19	52	19	7	3

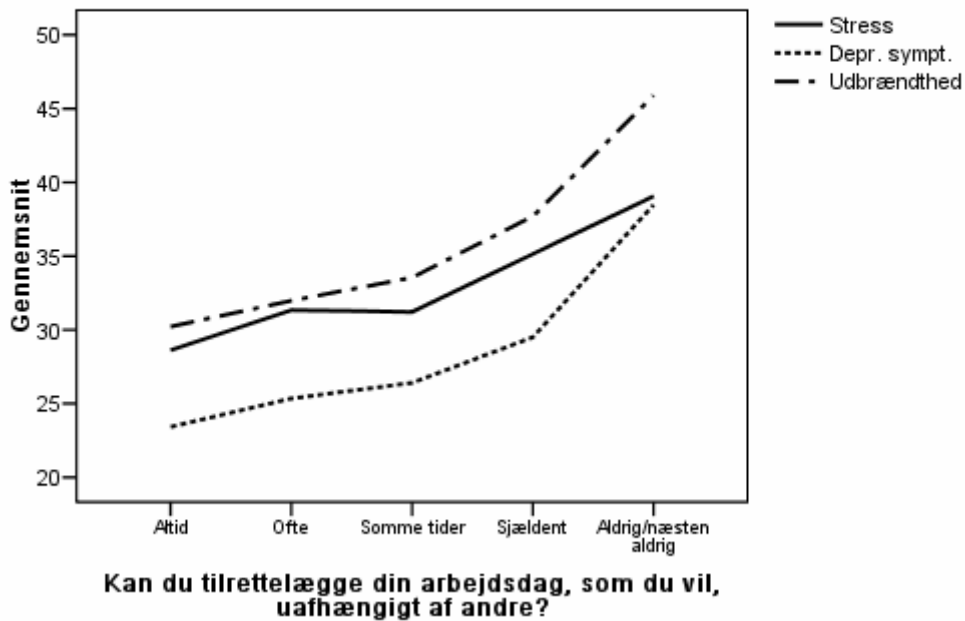
Vi ser, at freelanceren typisk løser opgaverne alene (altid/ofte), men også i vid udstrækning er sammen med andre under udførelsen af arbejdet (ofte/sommetider). Vi har bevidst spurgt, om man er *sammen med* andre, idet alle formentlig vil have *kontakt med andre* i løbet af en arbejdsdag pr. telefon eller e-mail – så det er ikke interessant at spørge om. Endelig ser vi, at mange har stor indflydelse på tilrettelæggelsen af deres arbejdsdag.

De to første spørgsmål viser ingen sammenhæng med trivselsfaktorerne (stress, depressive symptomer og udbrændthed). Dvs., at disse forhold ikke har den store indflydelse på freelancernes trivsel, hvad enten de går i den ene eller den anden retning. Det er primært journalister og tegnere/tekstere mv., som løser opgaverne alene, og det er især indenfor hele den trykte presse, mens man sjældnere løser opgaverne alene indenfor tv-/radioproduktion.⁴

⁴ I kapitel 1 er der en nærmere beskrivelse af inddelingen i fag- og brancheområder. I dette kapitel nævner vi forskellene mellem fag- og brancheområder i de tilfælde, hvor

At kunne tilrettelægge sin arbejdsdag uafhængigt af andre finder vi til gengæld har betydning for trivslen. Se figur 4.1, som viser højere forekomst af såvel stress som depressive symptomer og udbændthed, jo mindre man selv kan tilrettelægge arbejdsdagen.

Figur 4.1

Læsning af figuren: For eksempel ligger dem, der har svaret, at de "altid" selv kan tilrettelægge arbejdsdagen uafhængigt af andre, under 25 i gennemsnit for depressive symptomer, mens dem, der svarer "aldrig/næsten aldrig", ligger over 35 i gennemsnit. Det samlede gennemsnit for FL-gruppen er 26 på skalaen 0-100 (jf. afsnit 3.3). Det, vi ser, er, at de relativt få (10 %), som har svaret "sjældent" eller "aldrig" på dette spørgsmål, ligger over gennemsnittet for depressive symptomer – mens de mange (ca. halvdelen), som har svaret "ofte", ligger omkring det samlede gennemsnit – endelig ligger den femtedel, der svarer "altid", lidt under gen-

forskellene er statistisk signifikante, mens der samtidig tages højde for forskelle i køn, alder m.v. Vi vil ofte finde signifikante forskelle i forhold til køn og alder, og nogle gange ift. andre baggrundsfaktorer. Disse nævnes ikke, medmindre noget særligt taler for det. Dels vurderer vi, at disse forskelle ofte er "afledte" af de køns- og aldersmæssige forskelle mellem faggrupperne, som fremgår af bilag 1. Dels mener vi, at fag- og brancheforskellene er de mest interessante i denne sammenhæng.

nemsnittet. De andre grafer – og figurerne i det følgende – læses på samme måde.

Resultatet viser såkaldt statistisk signifikante forskelle⁵ i forekomsten af depressive symptomer, udbrændthed og stress i forhold til, hvordan der er svaret på spørgsmålet om at tilrettelægge arbejdsdagen. Det indikerer, at det opleves som problematisk ikke selv at kunne tilrettelægge arbejdsdagen uafhængigt af andre, og dermed har indflydelse på trivslen. Den sammenhæng, vi finder her, er dog ikke så stærk, som dem vi vil se i det følgende ved andre forhold i det psykiske arbejdsmiljø.

Ser vi på baggrundsfaktorerne, har fagområde indflydelse på svarene på dette spørgsmål. Fotografer (den næststørste faggruppe) og de, der arbejder indenfor radio-/tv-produktion, er de grupper, der har mindst indflydelse på tilrettelæggelsen af arbejdsdagen. Journalisterne - den dominerende faggruppe - ”scorer” bedst sammen med den mindre kommunikationsgruppe. Ser vi på, om man opfatter sig selv som freelancer, fastlancer, selvstændig eller mikrovirksomhed, har de to sidstnævnte grupper størst indflydelse, fastlancerne mindst og freelancerne ligger i midten.

4.1.2 Arbejdets tilrettelæggelse

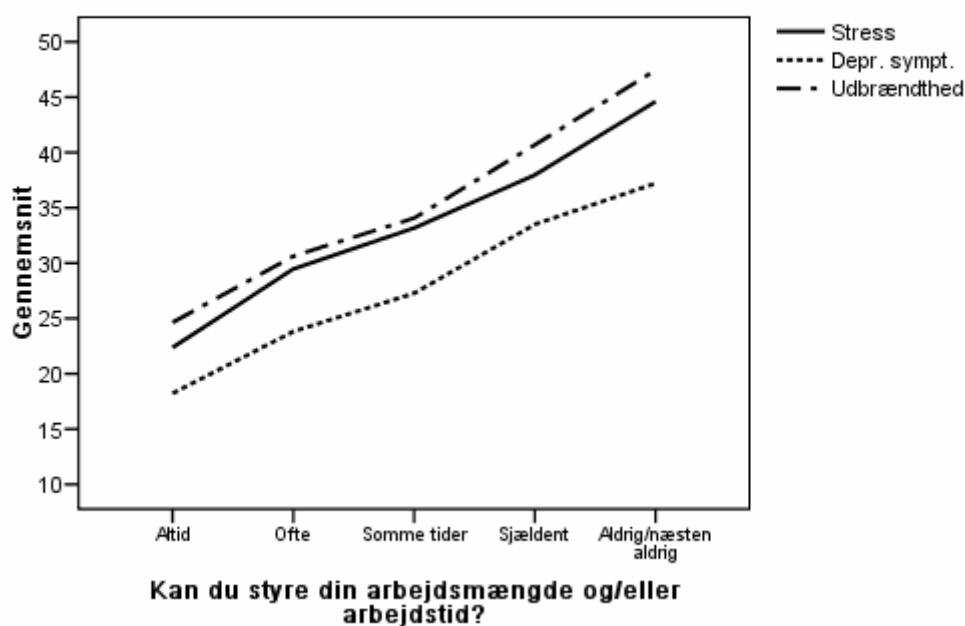
Freelancerne har svaret på to spørgsmål, som direkte angår tilrettelæggelsen af arbejdet, se tabel 4.2.

⁵ Når forskellene er statistisk signifikante, antager man, at der ikke er tale om tilfældige forskelle i svarene – og vi siger så, at der er en sammenhæng mellem det pågældende forhold i det psykiske arbejdsmiljø på den ene side og trivslen på den anden side. Omvendt: Når der ikke viser sig statistisk signifikante forskelle i analysen af et af spørgsmålene om psykisk arbejdsmiljø i forhold til trivselsfaktorerne, siger vi, at dette forhold tilsyneladende ikke har væsentlig indflydelse på freelancernes trivsel.

Tabel 4.2. Arbejdets tilrettelæggelse, svarfordeling i procent, n 921					
	Altid	Ofte	Somme- tider	Sjæl- dent	Aldrig/ næsten aldrig
Kan du styre din arbejdsmængde og/eller arbejdstid?	13	37	33	14	3
	I meget høj grad	I høj grad	Delvist	I ringe grad	I meget ringe grad
Er du god til at planlægge dit arbejde?	16	47	33	3	1

Det ses, at hovedparten ofte eller kun sommetider kan styre deres arbejdsmængde/arbejdstid, samt i høj grad eller delvist er gode til at planlægge deres arbejde. Spørgsmålet om at kunne styre sin arbejdsmængde/arbejdstid viser lige stærk sammenhæng med stress, depressive symptomer og udbrændthed. Se figur 4.2.

Figur 4.2

Vurderingen af, om man er god til at planlægge sit arbejde, har primært sammenhæng med depressive symptomer, dernæst udbrændthed og stress.

Ingen af de to spørgsmål viser sammenhæng med fagområde eller branche. Til gengæld er der en forventet sammenhæng mellem det første spørgsmål og ar-

bejdstid: De, der arbejder 40 timer eller mere om ugen, har sværere ved at styre deres arbejdsmængde/arbejdstid.

Vi spurgte også, i hvor høj grad freelancerne har hjælp (betalt eller ubetalt) til de ikke-faglige dele af deres arbejde (f.eks. administration eller edb). 20 % har i meget høj/høj grad hjælp, mens 23 % svarer "delvist". Det er primært de selvstændige og mikrovirksomhederne, der har hjælp.

4.2 Freelance-situationen – at være sin egen arbejdsgiver

I dette afsnit behandler vi spørgsmål, som handler om grundvilkårene som freelancer, og om det at skaffe kunder - og få betaling for sit arbejde.

4.2.1 Freelance-vilkårene

Helt fundamentalt skal man "sælge sig selv" hele tiden som freelancer (medmindre man er i en (relativ) fast ansættelse) – hvilket er forbundet med en økonomisk usikkerhed i tilværelsen, som ikke er den samme for "almindeligt" ansatte (selvom man kan blive fyret – og selvom flere og flere arbejder på kontrakter o.lign.). Endvidere skal man selv skabe struktur på hverdagen. De følgende tre spørgsmål handler om dette, se tabel 4.3.

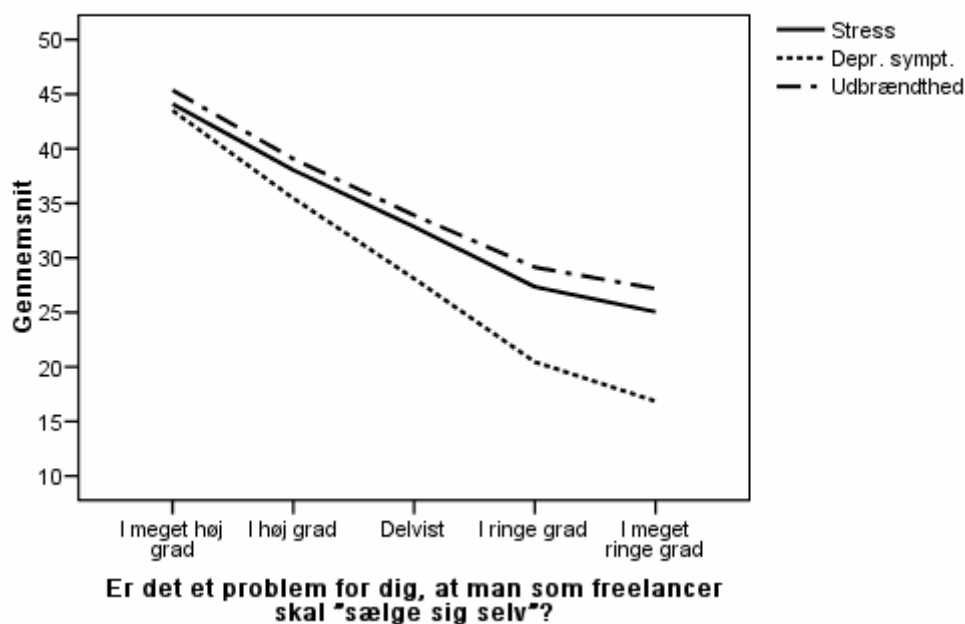
Tabel 4.3. Freelance-vilkårene, svarfordeling i procent, n 921

	I meget høj grad	I høj grad	Delvist	I ringe grad	I meget ringe grad
Er det et problem for dig, at man som freelancer skal "sælge sig selv"?	8	13	31	31	17
Bekymrer du dig for, om du får opgaver nok i fremtiden?	12	18	33	26	11
Oplever du, at det kræver stor selvdisciplin i hverdagen at arbejde som freelancer?	18	41	26	12	3

Det fremgår, at omkring hver femte i høj grad oplever det som et problem at skulle "sælge sig selv", mens knap hver tredje i høj grad bekymrer sig for, om de får opgaver nok i fremtiden. Begge disse forhold har stor betydning for freelancernes trivsel. Sammenhængen er stærkest med depressive symptomer, dernæst i lige grad med stress og udbrændthed. Figur 4.3 viser sammenhængen for spørgsmå-

let, om det er et problem at skulle "sælge sig selv", men er tilsvarende for spørgsmålet, om man bekymrer sig for opgavesituationen i fremtiden.

Figur 4.3

Hvis man sammenligner med resultatet vist i figur 4.1, er sammenhængen her langt mere markant. Ser vi igen på depressive symptomer, er forekomsten væsentlig forhøjet ift. gennemsnittet (26) både for dem, der "i høj grad" og "i meget høj grad" oplever det som et problem at man skal "sælge sig selv" – og det drejer sig om hver femte freelancer. Her ser vi tillige i den positive ende, at hvis man ikke oplever det som et problem overhovedet, hvilket gælder en lille femtedel, så trives man markant bedre set i forhold til gennemsnittet. Man kan derfor sige, at her har vi fat i noget, som virkelig markerer forskellene blandt freelancerne i forhold til, om man trives godt eller dårligt.

Ikke overraskende har begge spørgsmål sammenhæng med indkomst og beskæftigelsesgrad: Jo lavere indkomst og jo mindre beskæftigelse, man har haft det sidste år, jo mere opleves det som et problem at skulle sælge sig selv og jo mere bekymring er der for opgavesituationen fremover. Med hensyn til bekymring for opgavesituationen ses nogen forskel mellem fagområderne, hvor der er noget mere bekymring blandt fotograferne end blandt de øvrige. Freelancere er mest bekymrede og mikrovirksomheder mindst bekymrede for at få opgaver nok i fremtiden.

Omtrent 60 % oplever, at det i høj/meget høj grad kræver selvdisciplin i hverdagen at arbejde som freelancer – men dette påvirker ikke trivslen i samme grad, som de to foregående forhold. Dog ligger de 60 % lidt højere end gennemsnittet på stress, depressive symptomer og udbrændthed. Vi finder ingen markante forskelle i forhold til baggrundsfaktorerne – kun i forhold til arbejdstiden ser vi, at dem med lange arbejdsuger over 50 timer i højere grad oplever, at der kræves selvdisciplin.

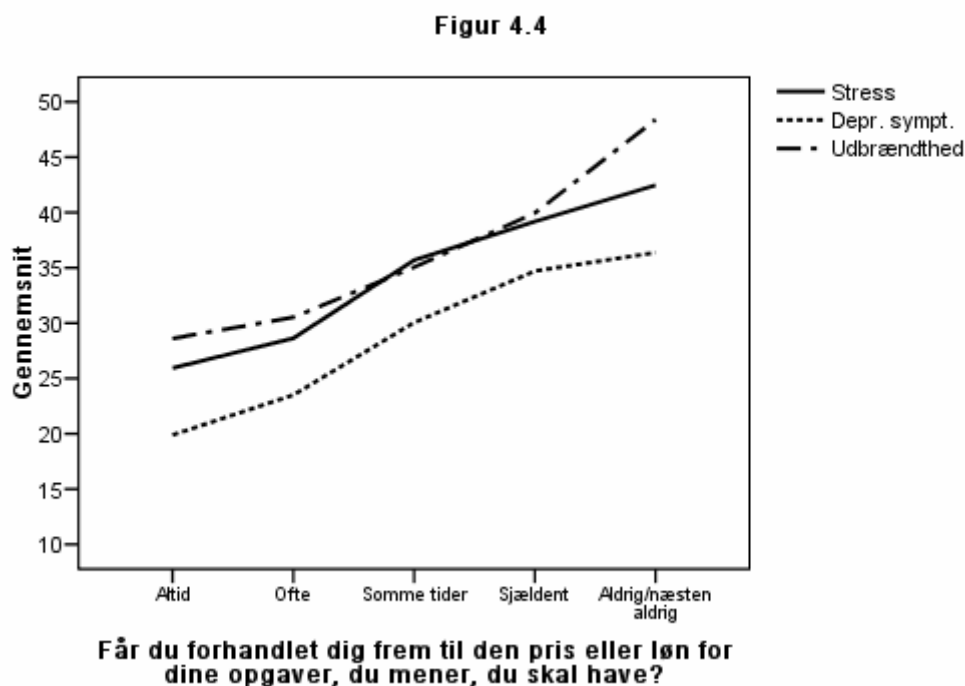
4.2.2 Kunder og betaling for opgaverne

Der er stillet fire spørgsmål, som fremgår af tabel 4.4.

Tabel 4.4. Kunder og betaling for opgaverne, svarfordeling i procent, n 921					
	Altid	Ofte	Somme- tider	Sjæl- dent	Aldrig/ næsten aldrig
Får du dine opgaver ved henvendelse fra kunden?	23	44	22	6	5
Kontakter du selv kunder for at få opgaver?	3	22	29	25	21
Får du forhandlet dig frem til den pris eller løn for dine opgaver, du mener, du skal have?	17	46	25	8	4
Påtager du dig gratisarbejde (som du mener, burde være betalt)	1	3	17	21	58

Som det ses, får ca. 3/4 deres opgaver ved, at kunderne henvender sig selv – og ca. 1/4 angiver, at de selv kontakter kunder for at få opgaver. Der er en smule forhøjet stressniveau i forhold til, om man altid/ofte selv kontakter kunder. Det er i lidt større omfang fotografer og tegnere/tekstere mv., der får opgaver ved kundens henvendelse – og i mindst omfang journalistgruppen. Set i forhold til selvopfattelse, er det freelancerne, som hyppigst selv kontakter kunder. En mere markant forskel ses i forhold til indkomst – dem med de højeste indkomster får hyppigst opgaverne ved at kunden henvender sig – og omvendt: Dem med de laveste indkomster, kontakter hyppigst selv kunder for at få opgaver. Hvad der er hønen eller ægget her, kan være svært at afgøre.

Går vi til de to næste spørgsmål, ser vi, at knap 2/3 altid eller ofte får forhandlet den pris hjem, som de mener, de bør have for deres arbejde – mens 12 % siger, at de sjældent eller aldrig opnår den rigtige betaling. Dette ses at have ret stor betydning for trivslen – der ses lige stor sammenhæng med de tre faktorer, se figur 4.4.

Samme mønster for trivslen ses i forhold til det næste spørgsmål om gratisarbejde (som burde være betalt). Vi er opmærksomme på, at en del freelancere udfører arbejde, der ikke er betaling for, som led i at skaffe nye opgaver, der kan give indtjening – eller man udfører opgaver uden betaling, fordi man anser det for vigtigt af andre grunde. Formuleringen ”som burde være betalt” er derfor tilføjet spørgsmålet for at indfange det ufrivillige gratisarbejde. Den sammenhæng, vi finder, mellem bekræftende svar på spørgsmålet og ringere trivsel, tyder på, at det ikke er ”for sjov”, at de pågældende har arbejdet gratis.

Sammenfattende finder vi, at det har stor betydning for freelancernes velbefindende at have en oplevelse af, at de får – og er i stand til at få – tilstrækkelig betaling for deres arbejde.

Dem, der arbejder indenfor kommunikation mv. og fagpresse/organisationsblade får oftest forhandlet prisen hjem – mens det kniber mest indenfor TV-

/radioproduktion (inkl. reklame) – efterfulgt af dagspresse (inkl. web-/onlinemedier). Forskellene mellem fagområder viser samme tendens: Kommunikationsgruppen får hyppigst prisen og TV-/radio mindst hyppigt. I forhold til selvopfattelse står de selvstændige og mikrovirksomhederne stærkest og fastlancerne svagest i pris-/lønforhandlingerne. Her kan også nævnes en mindre kønsforskel til fordel for mændene. Det kan også være interessant at nævne, at der er en mindre regional forskel: Jyder og fynboer oplever hyppigere at få den rigtige pris end sjællændere og københavnere – og udlandsfreelancerne ligger i bunden. Endelig er der sammenhæng med bruttoindkomsten.

Med hensyn til gratisarbejde (som burde være betalt) er det hyppigst i TV-/radio-gruppen og kommunikationsgruppen og sjældnest i journalist- og fotografgruppen. Det er – ikke overraskende – hyppigst blandt dem med lav beskæftigelsesgrad (og lav indkomst).

4.3 Netværk – socialt og fagligt

Først ser vi på to spørgsmål, som kan siges at være parallelle til de spørgsmål om "social støtte i arbejdet", man normalt stiller i undersøgelser om psykisk arbejdsmiljø. Vi har formuleret dem således, se tabel 4.5.

Tabel 4.5. Social støtte, svarfordeling i procent, n 921					
	I meget høj grad	I høj grad	Delvist	I ringe grad	I meget ringe grad
Hvis du har brug for det, har du så nogen, du drøfter løsningen af dine opgaver eller dine kunderelationer med?	11	33	33	14	9
Hvis du har brug for det, har du så nogen, du taler med om dine arbejdsforhold som freelancer/selvstændig?	10	29	35	16	10

Lidt mere end hver fjerde freelancer har i ringe/meget ringe grad nogen de kan tale med om deres opgaver, kunderelationer eller arbejdsforhold som freelancer/selvstændig – hvis de har brug for det. Hver tredje har "delvist" denne mulighed.

Begge spørgsmål har nogen betydning for trivslen, men ikke så stærk og mindre klar end for de foregående spørgsmål om betaling for arbejdet.

Der er mindre forskelle mellem branche- og fagområder. Tegnere/tekstere m.v. og kommunikationsgruppen ligger lidt bedre end de øvrige. Der er nogen kønsforskel, hvor kvinderne hyppigere end mændene har nogen at tale med, hvis der er brug for det. Endelig har de yngre under 50 år hyppigere nogen at tale med end dem over 50 år.

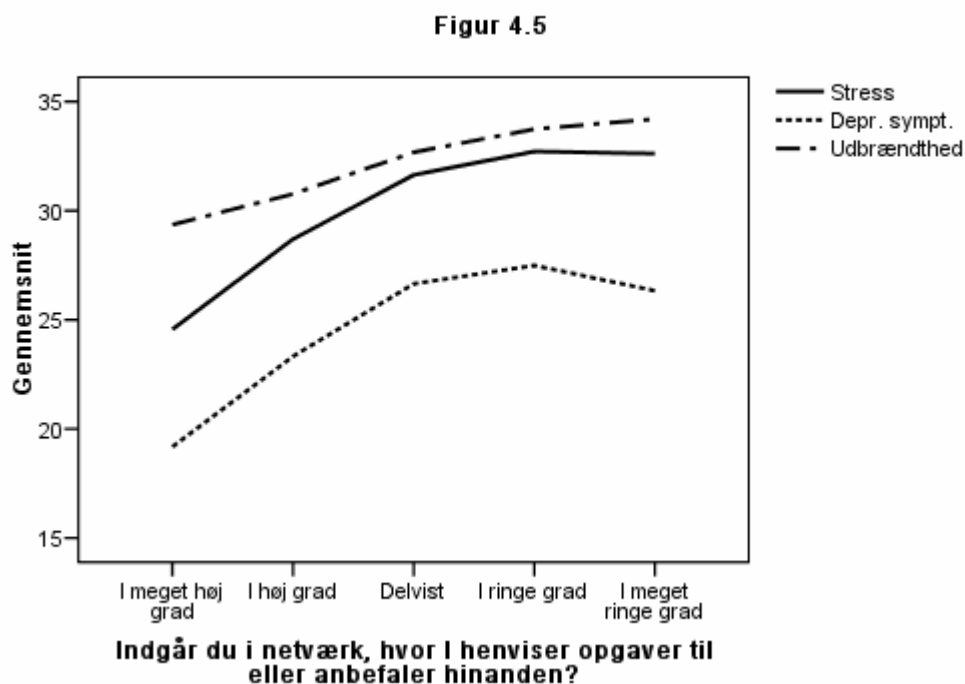
4.3.1 Faglige netværk

Under dette emne har vi først et spørgsmål, som skal afdække, om man har faste samarbejdspartnere, der trækkes ind ved opgaveløsning (eller trækker en selv ind), hvor der f.eks. er brug for flere kompetencer. Det kan siges at være den måde, man kan have "kolleger" som freelancer og hænger dermed lidt sammen med spørgsmålene om arbejdssituationen (om man arbejder alene eller ej) – men det er også et netværks-spørgsmål. Hvor det første spørgsmål altså går på, om man samarbejder fast med andre om den praktiske opgaveløsning, går det næste på, om man har et netværk i forhold til at skaffe eller give opgaver – et netværk, hvor man henviser til hinanden. Endelig har vi spurgt, om man indgår i faglige netværk – det kan være mange slags, hvilket vi ikke har spurgt uddybende til. Svarene fremgår af tabel 4.6.

Tabel 4.6. Faglige netværk, svarfordeling i procent, n 921					
	I meget høj grad	I høj grad	Delvist	I ringe grad	I meget ringe grad
Har du kolleger/samarbejdspartnere, som du løbende arbejder sammen med på opgaver, du eller de har fået?	8	20	35	20	17
Indgår du i netværk, hvor I henviser opgaver til eller anbefaler hinanden?	5	16	33	25	21
Indgår du i faglige netværk?	6	19	31	24	20

Det er ikke freelancernes stærkeste side, vi ser her. 28 % har kolleger/samarbejdspartnere, de arbejder løbende sammen med (i høj/meget høj grad), hver femte indgår i et henvisnings-netværk og hver fjerde i faglige netværk. Omkring hver tredje svarer "delvist" til alle spørgsmålene. Det synes til gengæld ikke at påvirke freelancernes velbefindende i større grad, om de indgår i sådanne

netværk eller ej. Sammenhængen er klarest for spørgsmålet om henvisningsnetværk, men svagere end hvad vi ellers har set, hvilket fremgår af figur 4.5.

Alle tre spørgsmål viser primært forskel med hensyn til brancheområde. TV-/radioproduktionsområdet er der, hvor man hyppigst har løbende samarbejder – efterfulgt af kommunikationsområdet (inkl. undervisning, rådgivning). Der er flest indenfor kommunikation, som har henvisningsnetværk, og færrest indenfor dagspressen. Kommunikationsgruppen deltager også mest i faglige netværk. Set i forhold til fagområder, er det igen TV-/radiogruppen og kommunikationsgruppen, som mest har løbende samarbejder – og mindst journalistgruppen og tegnere/tekstere mv. Kommunikationsgruppen og tegnere/tekstere mv. indgår mere i faglige netværk end de øvrige. Yngre under 50 år indgår mere i henvisningsnetværk end de ældre. Mænd indgår mere i både henvisningsnetværk og faglige netværk end kvinder.

4.4 Faglig udvikling og karriereudvikling

Undersøgelsen indeholder to spørgsmål med relation til den faglige og karriere-mæssige udvikling – se tabel 4.7.

Tabel 4.6. Faglig udvikling og karriere-/strategisk udvikling, svarfordeling i procent, n 921

	I meget høj grad	I høj grad	Delvist	I ringe grad	I meget ringe grad
Udvikler du dine faglige kvalifikationer (følger med i faget, tager uddannelse eller andet)?	9	25	44	17	5
Er du strategisk ift. din fremtidige karriere/virksomhed (f.eks. forstærke din kernekompetence, udvide/forskyde dit arbejdsfelt, indgå samarbejde el.lign.)?	7	17	37	28	11

Hver fjerde udvikler sine faglige kvalifikationer – 44 % svarer ”delvist”. I betragtning af, at freelanceren selv skal sørge for at opretholde sin værdi på arbejdsmarkedet, virker det ret lavt – men vi ved også godt, at den faglige udvikling (udover den, der ligger i arbejdsopgaverne) ofte drukner i ”driften”. Der er endnu færre, som er strategiske i forhold til at udvikle deres karriere eller virksomhed. Der ses ikke en klar sammenhæng med trivselsfaktorerne hér, hvilket betyder, at disse forhold ikke påvirker trivslen i den ene eller den anden retning.

I forhold til brancheområderne ses den forskel, at kommunikationsgruppen er dem, der mest udvikler deres faglige kvalifikationer. Hvad angår at være strategisk, gælder dette mest for mikrovirksomhederne – efterfulgt af de selvstændige, freelancerne og sidst fastlancerne.

4.5 Mening, anerkendelse og kvalitet i arbejdet

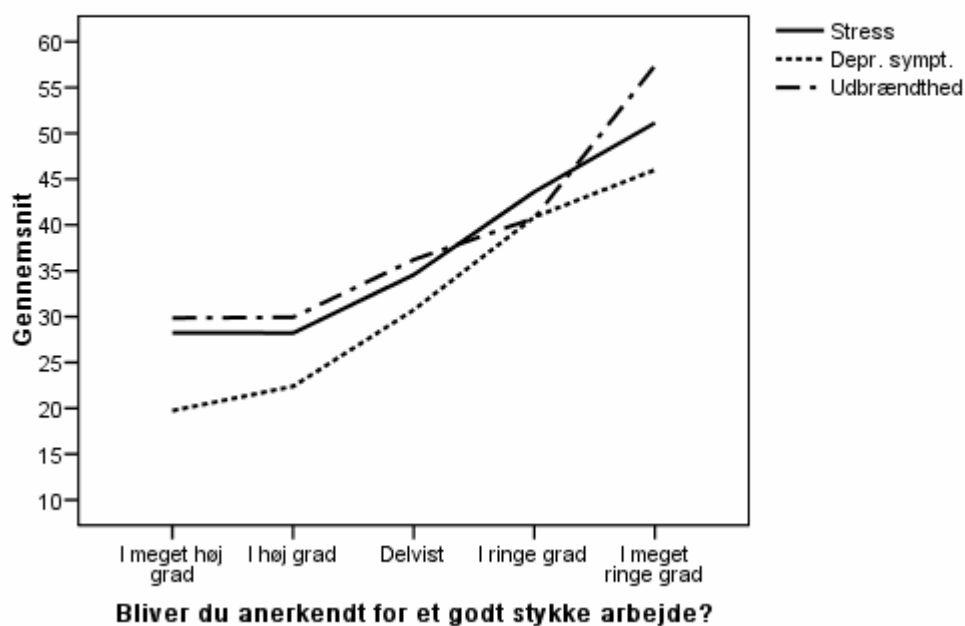
I dette afsnit kommer vi til kernespørgsmål i det psykiske arbejdsmiljø. Der er tale om faktorer, som normalt er stærke indikatorer for, om man trives eller ej.

Tabel 4.8. Kvalitet, anerkendelse og mening i arbejdet, svarfordeling i procent, n 921

	Altid	Ofte	Somme- tider	Sjæl- dent	Aldrig/ næsten aldrig
Må du gå på kompromis med kvaliteten i dit arbejde?	1	5	29	41	24
	I meget høj grad	I høj grad	Delvist	I ringe grad	I meget ringe grad
Bliver du anerkendt for et godt stykke arbejde?	15	47	32	5	1
Er dit arbejde fagligt udfordrende for dig?	16	52	29	2	1
Er dine arbejdsopgaver meningsfulde?	19	57	23	1	0
Føler du, at du yder en vigtig arbejdsindsats?	18	59	21	2	0
Føler du dig motiveret og engageret i dit arbejde?	27	50	20	2	1

En lille gruppe på 6 % oplever altid eller ofte, at de må gå på kompromis med kvaliteten i deres arbejde – yderligere 29 % oplever det sommetider. En tilsvarende lille gruppe på 6 % oplever ikke at blive anerkendt for et godt stykke arbejde, mens en tredjedel kun delvist oplever dette.

Figur 4.6

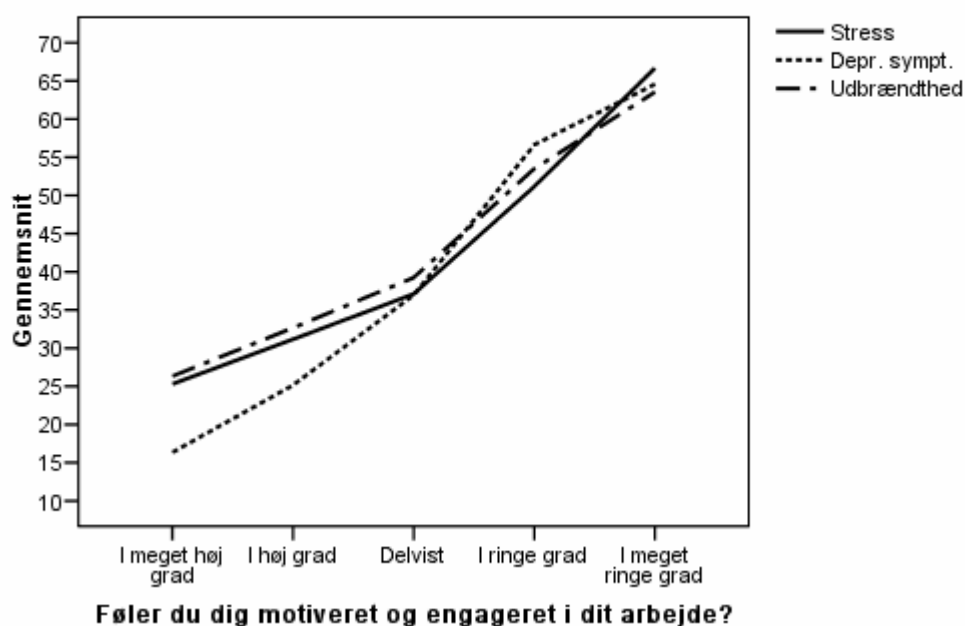

Der er klar sammenhæng med trivselsfaktorerne – mest med depressive symptomer, dernæst stress og udbændthed. Figur 4.6 viser dette i forhold til anerkendelse for arbejdet. Det er TV-/radio-gruppen, der hyppigst må gå på kompromis, mens det sjældnest sker for journalist- og kommunikationsgruppen. Hvad angår anerkendelse, er den mest markante forskel, at jo højere indkomst, jo mere oplever man at blive anerkendt for et godt stykke arbejde.

Om arbejdet er fagligt udfordrende hænger også sammen med alle trivselsfaktorerne, stærkest med depressive symptomer. Der er ingen væsentlige sammenhænge med baggrundsfaktorerne, bortset fra at oplevelsen af faglig udfordring stiger lidt med stigende arbejdstid.

De tre sidste spørgsmål danner tilsammen den dimension i NFAs spørgeskema om psykisk arbejdsmiljø, som kaldes ”mening i arbejdet”. Det ses, at lidt mere end 3/4 af freelancerne oplever høj mening i deres arbejde, mens omkring hver femte kun delvist tilslutter sig.

Figur 4.7

Oplevelsen af mening i arbejdet har stor betydning for trivslen – alle tre spørgsmål hænger kraftigt sammen med depressive symptomer – om man er motiveret og engageret i arbejdet viser den stærkeste sammenhæng hermed af samtlige spørgsmål, vi har stillet om det psykiske arbejdsmiljø. Dette spørgsmål har også

stærk sammenhæng med stress og udbrændthed. Se figur 4.7. I forhold til mening i arbejdet finder vi forskel med hensyn til arbejdstid og indkomst – jo længere arbejdstid og jo højere indkomst, jo større mening i arbejdet (der er sammenhæng mellem høj indkomst og lang arbejdstid).

4.6 Arbejde-familie konflikt

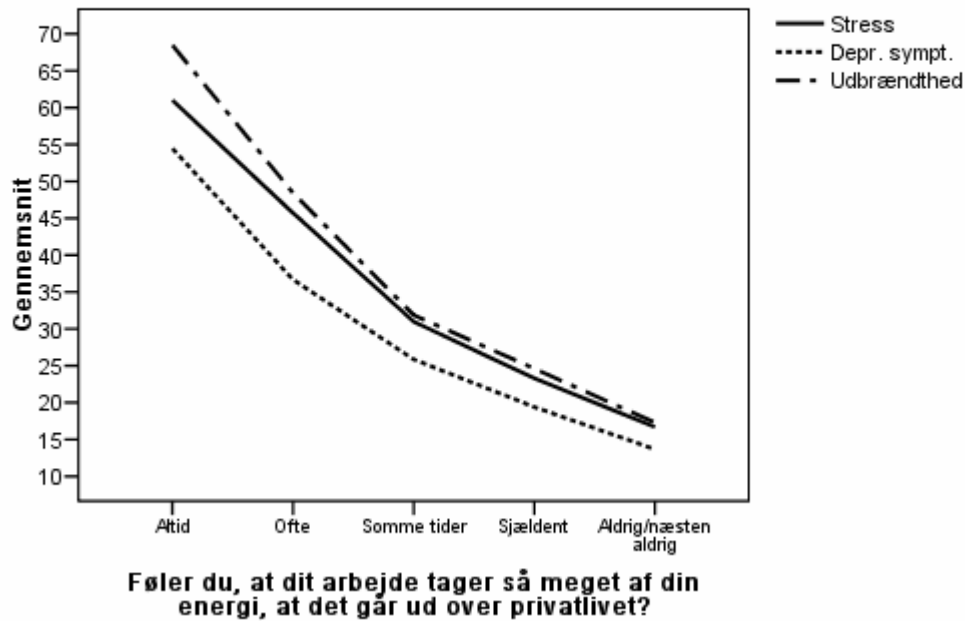
De sidste spørgsmål handler om forholdet mellem arbejdsliv og privatliv. Disse spørgsmål stilles også i NFA's undersøgelser og kaldes "arbejde-familie konflikt".

Tabel 4.9. Arbejde-familie konflikt, svarfordeling i procent, n 921

	I meget høj grad	I høj grad	Delvist	I ringe grad	I meget ringe grad
Føler du, at dit arbejde tager så meget af din energi, at det går ud over privatlivet?	2	19	44	28	7
Føler du, at dit arbejde tager så meget af din tid, at det går ud over privatlivet?	3	19	43	28	7
Siger din familie eller venner til dig, at du arbejder for meget?	4	16	34	28	18

Lidt mere end hver femte freelancer har et problem med balancen mellem arbejdet og privatlivet. Og her finder vi en meget stærk sammenhæng med trivsel. De to første spørgsmål viser meget markant sammenhæng med udbrændthed og stress – den stærkeste sammenhæng, vi finder, blandt alle spørgsmålene om psykisk arbejdsmiljø. Der er også meget klar sammenhæng med depressive symptomer. Det tredje spørgsmål har en lidt anden karakter end de andre spørgsmål, vi har stillet, idet det spørger til, hvad andre siger – ikke, om man selv oplever det som et problem. Sammenhængen til trivsel er da også mindre end for de to første spørgsmål, men stadig stærk.

Figur 4.8

Figur 4.8 viser sammenhængen for spørgsmålet, om arbejdet tager så meget energi, at det går ud over privatlivet.

Den helt primære faktor, som viser forskelle i familie-arbejde konflikt, er arbejdstiden. Jo længere arbejdstid, jo større grad af arbejde-familie konflikt. Der er ingen væsentlige forskelle i forhold til brancheområde eller fagområde – ej heller køn. Hvad angår det, at arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet, gælder det mere de yngre end de ældre. I forhold til det sidste spørgsmål om, at familie eller venner siger, at man arbejder for meget, er det mere dem med hjemmeboende børn end uden, som svarer bekræftende på dette.

4.7 Opsummering – psykisk arbejdsmiljø og trivsel

I dette kapitel har vi gennemgået de forhold om arbejdet som freelancer og om freelancevilkårene, som freelancerne har svaret på i undersøgelsen.

Alle forholdene er analyseret med hensyn til, om de har betydning for freelancernes trivsel eller ej – målt ved niveauet for stress, depressive symptomer og udbrændthed. Hvis der er væsentlige forskelle i trivslen i forhold til, hvordan man har svaret på et givet spørgsmål om det psykiske arbejdsmiljø, indikerer det, at vi har fat i et forhold, som er vigtigt for, om freelanceren trives eller ej. Et eksempel

er spørgsmålene om grundvilkårene som freelancer, som viser stærk sammenhæng med trivslen. Er der derimod ingen eller kun små forskelle, indikerer det, at et givet forhold ikke har den store betydning for, om freelanceren trives eller ej – et eksempel på dette er deltagelse i netværk.

Gennem disse analyser har vi fundet, at følgende forhold har størst betydning for trivslen:

Stress:

- Arbejde-familie konflikt (alle tre spørgsmål)
- Freelance-vilkårene (at skulle sælge sig selv og bekymring for opgavesituationen i fremtiden)
- Motivation og engagement i arbejdet
- Om man kan styre sin arbejdsmængde/arbejdstid

Depressive symptomer:

- Motivation og engagement i arbejdet
- Freelance-vilkårene (at skulle sælge sig selv og bekymring for opgavesituationen i fremtiden)
- Arbejdet tager så meget energi eller tid, at det går ud over privatlivet

Udbrændthed:

- Arbejde-familie konflikt (alle tre spørgsmål)
- Motivation og engagement i arbejdet
- Freelance-vilkårene (at skulle sælge sig selv og bekymring for opgavesituationen i fremtiden)
- Om man kan styre sin arbejdsmængde/arbejdstid

Vi ser, at det er de samme forhold, der går igen i forhold til alle tre trivselsfaktorer, blot i lidt forskellig orden. Hvor mange er disse forhold så et problem for?

- Freelancevilkårene: En lille tredjedel bekymrer sig i høj grad for, om der vil være opgaver nok i fremtiden – og en tredjedel bekymrer sig delvist. Hver femte oplever det i høj grad som et problem, at man som freelancer skal sælge sig selv, og knap hver tredje oplever det delvist.

- Arbejde-familie konflikt: Lidt mere end hver femte oplever i høj grad konflikt – og over 40 % oplever delvist konflikt.
- Arbejds-mængde/arbejdstid: Knap hver femte kan sjældent styre deres arbejds-mængde/arbejdstid – og hver tredje kan ”sometider” styre det.
- Motivation og engagement i arbejdet: 3% oplever dette i ringe grad – hver femte er kun delvist motiveret og engageret.

Der er således tale om store grupper, som i en eller anden grad påvirkes negativt af de tre første forhold, mens det er en mindre gruppe, som påvirkes negativt af mangel på motivation og engagement.

Hvad kunne vi sige om, hvilke freelancere, der oplever de nævnte forhold negativt i større omfang end andre?

En negativ oplevelse af freelance-vilkårene har primært sammenhæng med lav indkomst og lav beskæftigelsesgrad. Endvidere så vi noget mere bekymring blandt fotograferne end blandt de øvrige. Freelancere er mest bekymrede og mikrovirksomheder mindst bekymrede for at få opgaver nok i fremtiden.

Høj arbejde-familie konflikt har helt overvejende sammenhæng med lang arbejdstid. Det samme gjaldt det sjældent at kunne styre sin arbejds-mængde/arbejdstid. Endelig var motivation og engagement i arbejdet forbundet med forskellen i indkomst – hvilket indikerer, at dem, der ”kører godt for”, oplever den højeste motivation og det største engagement.

Det helt overordnede billede af freelancernes psykiske arbejdsmiljø peger på, at det er de helt fundamentale livsvilkår og arbejdstiden, som påvirker trivslen mest. Det har vist sig, at det ikke er det område, freelanceren arbejder indenfor, eller den faggruppe, man tilhører, som har stor betydning herfor. Så det er ikke arbejdet, men vilkårene - med den undtagelse, at kernespørgsmålet om arbejdets indhold, nemlig om man føler sig motiveret og engageret i arbejdet, også har stor betydning for trivslen – som det har for andre grupper på arbejdsmarkedet. Men dette spørgsmål viste ikke nogen bestemt sammenhæng med branche- eller fagområder.

5 At være eller ikke være

5.1 Hvorfor være freelancer?

I forbindelse med kortlægning af vilkårene som freelancer er det interessant at belyse, om man er freelancer af "lyst eller nød". Dette er gjort gennem et spørgsmål om, hvad der er de vigtigste grunde til at arbejde som freelancer. Der var opstillet en liste med 12 begrundelser – positivt eller negativt formulerede – og det var muligt at angive højst fem. Resultatet ses i tabel 5.1. Svarpersonerne har i gennemsnit valgt knap fire begrundelser; cirka halvdelen har valgt fem og den anden halvdel én til fire.

Tabel 5.1. Hvad er dine vigtigste grunde til at arbejde som freelancer? Max. fem svar, n 921

Det er selvstændigt arbejde med store frihedsgrader	66
Jeg kan selv tilrettelægge min hverdag	57
Jeg kan bruge min tid og mine kvalifikationer på det, jeg holder allermest af	47
Friheden i tilværelsen som freelancer	38
Jeg kan selv bestemme, hvilke job jeg siger "ja" eller "nej" til	36
Afvekslingen mellem perioder med arbejde og frie perioder indimellem, hvis jeg ønsker det	35
Mit arbejde giver mig energi, overskud og glæde	28
Indtægten	23
Jeg ønsker ikke at have ledere/chefer	16
Jeg kan ikke se nogen realistiske alternativer	16
Jeg er nødt til det, men ville hellere være fastansat	14
Jeg ville ikke kunne finde mig til rette på en arbejdsplads	6

Det ses, at de hyppigst valgte begrundelser er dem, der handler om selvstændighed og frihed i arbejdet og tilværelsen som sådan. I bunden af listen ses de begrundelser, som enten handler om fravalg af noget andet eller om et negativt tilvalg af freelancetilværelsen – der er tale om hver sjette-syvende svarperson som angiver, at man ikke kan se realistiske alternativer eller, at man hellere ville være fastansat.

Vi har valgt at se nærmere på svarene i forhold til fagområde og selvopfattelse.

Gruppen kommunikation (underviser, konsulent, rådgiver) angiver hyppigere end gennemsnittet de to positive begrundelser, at det er selvstændigt arbejde med store frihedsgrader (77 %) og at man kan bruge sin tid og sine kvalifikationer på det, man holder allermest af (63 %). TV-/radioproduktion angiver sjældnere, at det er selvstændigt arbejde med store frihedsgrader (43 %). Det selv at kunne tilrettelægge hverdagen angives nogenlunde lige hyppigt af journalistgruppen (63 %), kommunikationsgruppen (67 %) og tegnere/tekstere m.v. (62 %), men mindre hyppigt af fotografgruppen (45 %) og tv-/radioproduktion (37 %).

Indenfor tv-/radiogruppen angiver mere end dobbelt så mange som gennemsnittet, at de hellere ville være fastansatte (29 %).

Set i forhold til, om man opfatter sig selv som freelancer, fastlancer, selvstændig eller mikrovirksomhed, vil vi fremhæve følgende forskelle: Selvstændige og mikrovirksomheder angiver i størst omfang, at det er selvstændigt arbejde med store frihedsgrader – det gælder 3/4 overfor knap 2/3 af freelancerne og halvdelen af fastlancerne. Det samme mønster ses i forhold til det selv at kunne tilrettelægge hverdagen. Fastlancerne skiller sig ud ved tre gange så hyppigt som gennemsnittet at angive begrundelsen, at de er nødt til det, men hellere ville være fastansatte (34 % af fastlancerne, 15 % af freelancerne og 5-6 % af de selvstændige/mikrovirksomhederne).

5.2 Hvorfor ikke være freelancer?

Freelancerne blev derudover spurgt, om de har alvorlige overvejelser om helt at stoppe som freelancer/selvstændig? Til dette svarer 11 % "ja, ofte", 34 % svarer "ja, af og til" mens 55 % svarer "nej".

De personer, der svarede "ja, ofte" eller "ja, af og til" blev derefter bedt om at tage stilling til en række begrundelser for at stoppe. Her kunne angives et antal begrundelser efter eget ønske – i gennemsnit er angivet 2-3 begrundelser. Svarene fremgår af tabel 5.2.

Tabel 5.2. Hvad er dine bevæggrunde for alvorligt at overveje at forlade tilværelsen som freelancer? 414 svarpersoner, der har svaret "ja, ofte" eller "ja, af og til" (flere svar)

Arbejdsforholdene som freelancer	39
Alenearbejde; faglig og/eller social isolation	35
Der bliver for få opgaver til at jeg kan opretholde en rimelig eksistens	34
Jeg kan tjene mere andre steder	28
Det er svært at tilpasse arbejdsliv og privatliv/familieliv til hinanden	19
Man kan ikke holde til at arbejde i branchen et helt arbejdsliv	17
Mangel på faglig udfordring	17
Mit helbred	14
Jeg skal snart på pension/efterløn	13
Jeg kan få mere spændende arbejde andre steder	12
Det er for svært at følge med i udviklingen i mit fag	8
Jeg oplever, at jeg ikke kan levere den kvalitet, jeg gerne vil	8
Andet	19

Arbejdsforholdene som freelancer angives langt mere indenfor tv-/radioproduktion (60 %) – denne gruppe angiver også hyppigst, at man ikke kan holde til at arbejde i branchen et helt arbejdsliv (35 %), efterfulgt af fotografgruppen (26 %). Alenearbejde angives mest af journalist og kommunikationsgruppen (lidt over 40 %). Fotograferne angiver hyppigst, at det er svært at tilpasse arbejdsliv og privatliv/familieliv til hinanden (30 %).

Hver anden fastlancer angiver arbejdsforholdene som begrundelse for at overveje at forlade freelance-tilværelsen. Freelancerne angiver noget hyppigere end gennemsnittet, at der bliver for få opgaver til at kunne opretholde en rimelig eksistens (45 %).

6 Ophavsret

Undersøgelsen har også stillet en række spørgsmål om ophavsretten. Det første spørgsmål handler om vigtigheden af ophavsretten. Godt halvdelen af svarpersonerne finder ophavsretten afgørende, mens de øvrige ikke finder den så vigtig eller ikke har et arbejde, hvor den er relevant.

Tabel 6.1. Hvor vigtig er ophavsretten for dig? Svarfordeling i procent, n 921

Helt afgørende	57
Ikke så vigtig	34
Jeg er helt ligeglad	2
Ophavsretten er irrelevant for mig i mit arbejde	7
I alt	100

Den største gruppe i undersøgelsen, journalistgruppen, tegner gennemsnittet med 58 %, som finder ophavsretten afgørende, mens det gælder 74 % af fotografene. Inden for de øvrige fagområder er det godt hver tredje til hver anden, som finder ophavsretten afgørende. Der er flest i kommunikationsgruppen, som svarer, at ophavsretten ikke er relevant i deres arbejde.

De følgende spørgsmål er ikke besvaret af dem, hvor ophavsretten er irrelevant. Det andet spørgsmål lød, om man har tjek på reglerne om ophavsret. Som det ses af tabel 6.2, har langt hovedparten tjek på eller nogenlunde tjek på reglerne.

Tabel 6.2. Har du tjek på reglerne om ophavsret? Svarfordeling i procent, n 861

Ja	37
Nogenlunde	51
Nej	12
I alt	100

Logisk nok, er det primært dem, der finder ophavsretten afgørende, som også svarer, at de har tjek på reglerne.

Det tredje spørgsmål handler om betaling for ophavsretten. 37 % svarer, at de altid tager sig betalt for ophavsretten, mens 44 % svarer sommetider.

Tabel 6.3. Tager du dig betalt for din ophavsret? Svarfordeling i procent, n 861

Altid	37
Sommetider	44
Aldrig	19
I alt	100

Blandt dem, der finder ophavsretten helt afgørende, svarer (kun?) 50 %, at de altid tager sig betalt for den – 9 % svarer "aldrig". Blandt dem, der finder ophavsretten mindre vigtig, svarer 16 % "altid" og 33 % "aldrig".

I forhold til fagområderne, tegner journalisterne gennemsnittet, mens 49 % af fotograferne altid tager sig betalt for ophavsretten – der er flest indenfor tv-/radioproduktion, der svarer "aldrig" (36 %).

Det fjerde spørgsmål handler om krænkelse af ophavsretten. Som det ses af tabel 6.4, angiver halvdelen, at deres ophavsret er blevet krænket. Det gælder 72 % af fotograferne; 38 % i tv-/radioproduktion, mens de øvrige fagområder ligger omkring gennemsnittet.

Tabel 6.4. Har du oplevet, at din ophavsret er blevet krænket – dit stof anvendt eller videreudnyttet uden aftale med dig? Svarfordeling i procent, n 861

Ja	52
Nej	48
I alt	100

De personer, der svarede bekræftende på spørgsmålet om krænkelse af ophavsretten, blev derefter bedt om at svare på, hvad de har foretaget sig i denne situation. Der kunne afgives flere svar, se tabel 6.5.

Tabel 6.5. Hvad har du gjort, når din ophavsret er blevet krænkert? Hvis det er sket flere gange, angiv evt. flere svar; n 452, der har svaret "ja" til, at deres ophavsret er blevet krænkert

Gjort brugeren opmærksom på det og sendt regning	61
Rejst en sag via DJ	22
Ingenting	23
Andet	16

Som det ses, er den mest almindelige reaktion at gøre brugeren opmærksom på problemet og sende en regning.

7 Beskæftigelse, arbejdstid m.v.

Til sidst ser vi på en række spørgsmål om FL-gruppens beskæftigelse og arbejdsforhold.

7.1 Beskæftigelse

Beskæftigelsen er belyst ved flere spørgsmål. Dels ved to spørgsmål, hvor man blev bedt om at angive omfanget af sin nuværende beskæftigelse som freelancer og subjektivt vurdere sine egne udsigter til beskæftigelse som freelancer i den nærmeste fremtid. Dels ved et spørgsmål, hvor man skulle angive omfanget af sin beskæftigelse indenfor det seneste år fordelt på beskæftigelse indenfor sit fagområde som freelancer eller fastansat, beskæftigelse udenfor fagområdet, ledighed m.v.

Det fremgår af tabel 7.1, at 63 % oplyser, at de i øjeblikket er mere end eller omtrent fuldtidsbeskæftigede med freelanceopgaver. Det ses også, at omkring hver fjerde kun er halvtids eller mindre beskæftigede hermed.

Tabel 7.1. Hvor mange opgaver har du i øjeblikket som freelancer? Procent, n 921

Mere end fuldtidsbeskæftiget	35
Omtrent fuldtidsbeskæftiget	28
Omtrent trekvart beskæftiget	13
Omtrent halvtidsbeskæftiget	11
Mindre end halvtidsbeskæftiget	8
Ingen / næsten ingen beskæftigelse	5
I alt	100

Dernæst ses det af tabel 7.2, at halvdelen finder, at deres beskæftigelsesudsigter som freelancer er sikre/temmelig sikre, mens en fjerdedel finder dem lidt usikre. Knap hver femte kan siges at være i risikozonen med usikre beskæftigelsesudsigter.

Tabel 7.2. Hvordan er dine udsigter til beskæftigelse som freelancer indenfor dit/dine fagområde(r) i den nærmeste fremtid? Procent, n 921

Sikre eller temmelig sikre	50
Lidt usikre	26
Usikre	11
Meget usikre	7
Det kan jeg ikke svare på	6
I alt	100

Endelig skal vi se på den konkrete beskæftigelse. Svarpersonerne blev bedt om at angive i måneder, hvad de havde været beskæftigede med det seneste år. Spørgsmålet lød: "Hvis du tænker et år tilbage, hvordan har din beskæftigelse været sammensat? Skriv det nærmeste antal hele måneder ud for de svar, der passer til dig". Svarmulighederne var:

1. Freelancearbejde indenfor dit/dine fagområde(r)
2. Fast arbejde indenfor dit/dine fagområde(r)
3. Andet arbejde
4. Uden arbejde
5. Ferie og orlov
6. Andet

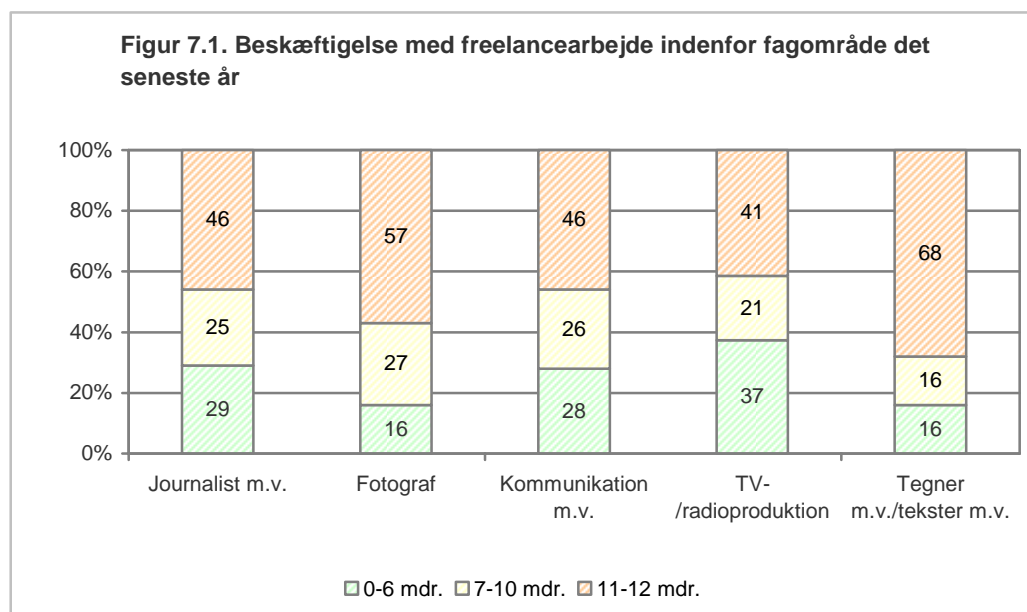
Beskæftigelsesgraden er derefter opgjort på tre måder: Som omfanget af beskæftigelse alene med freelancearbejde indenfor faget, med freelancearbejde plus fast arbejde indenfor faget og som samlet beskæftigelse inklusive andet arbejde. Tabel 7.3 viser beskæftigelsens omfang opgjort på disse tre måder.

Tabel 7.3. Beskæftigelsesgrad, fordelinger i procent, n 921

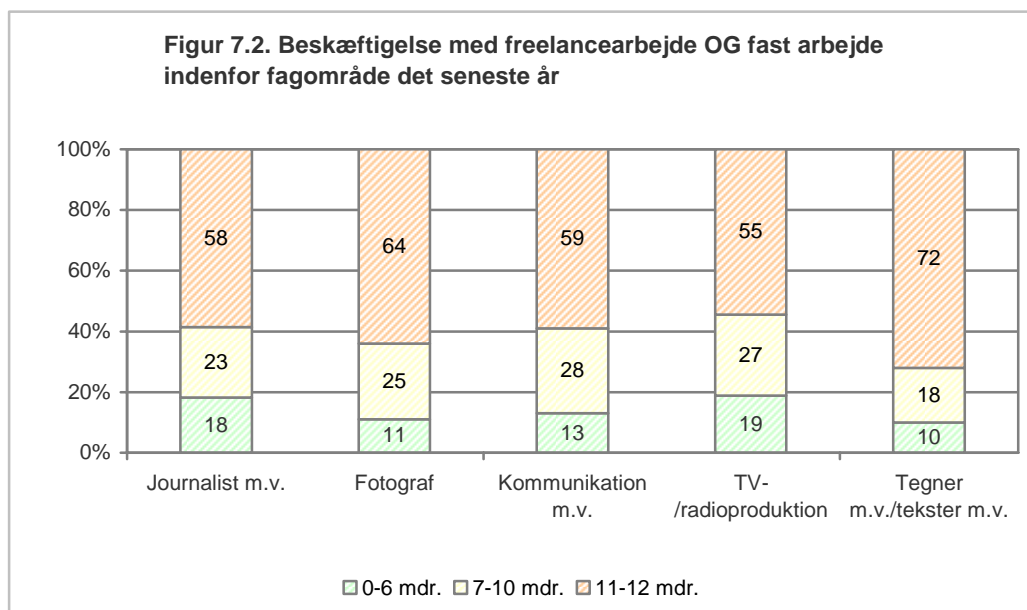
	Kun freelance arbejde indenfor fag	Freelance og fast arbejde indenfor fag	Alt arbejde
0 – 6 mdr.	26	16	11
7 – 10 mdr.	25	24	23
11 – 12 mdr.	49	60	66
	100	100	100

Ser vi nu alene på freelancearbejde med ens fag, fremgår det, at kun halvdelen (49 %) har været fuldtidsbeskæftigede med dette det seneste år, mens hver fjerde har været højst halvtidsbeskæftigede. Når perioder med fastansættelse indenfor faget regnes med, stiger fuldtidsbeskæftigelsen til 60 % - og hver sjette har været højst halvtidsbeskæftigede.

Set i forhold til fagområderne, ser beskæftigelsen som freelancer bedst ud blandt fotografene og i gruppen tegnere m.v./tekstere m.v., mens den lave beskæftigelse er størst indenfor tv-/radioproduktion. Se figur 7.1.

Dette billede udjævner sig dog i forhold til den lave beskæftigelse, når faste ansættelser regnes med. Dette fremgår af figur 7.2.

7.2 Arbejdstid og ferie

Vi skal her kort se på, hvor meget FL-gruppen arbejder og holder ferie.

Hvad angår arbejdstiden, viser tabel 7.4, at der er en gruppe med såvel ret kort som lang arbejdstid – knap hver femte har således oplyst en ugentlig arbejdstid på under 30 timer om ugen, mens knap hver ottende arbejder 50 timer eller mere.

Tabel 7.4. Hvor mange timer plejer du i gennemsnit at arbejde om ugen? Procent, n 921

Under 30 timer	17
30 – 39 timer	42
40 – 49 timer	28
50 timer eller mere	13

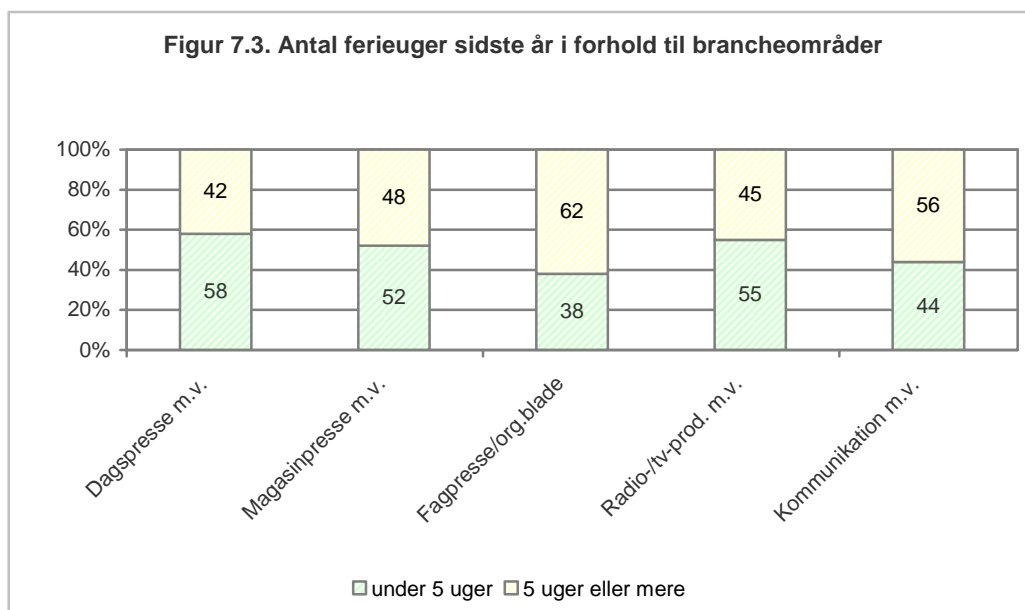
I alt 100

Ser vi på dem, der arbejder 40 timer eller mere om ugen, gælder det cirka halvdelen indenfor fotograf- og kommunikationsgruppen samt tv-/radioproduktion, mens det gælder hver tredje i journalistgruppen og 43 % i tegner/tekster-gruppen. Set i forhold til brancheområderne, er der flest, der arbejder mange timer, indenfor radio-/tv-produktion (51 % arbejder 40 timer eller mere pr. uge).

Med hensyn til ferie, har næsten halvdelen af FL-gruppen ikke holdt fem ugers ferie sidste år – se tabel 7.5.

Tabel 7.5. Hvor mange ugers ferie tog du sidste år?	
Op til 2 uger	20
3 – 4 uger	29
5 – 6 uger	31
7 uger eller mere	20
I alt	100

Dette gælder noget mere for fotografer, tv-/radioproduktion og tegnere m.v./tekstere m.v. end for journalister og kommunikationsgruppen. Og der ses også nogen forskel i forhold til hvilket brancheområde, man overvejende har arbejdet indenfor det seneste år. Se figur 7.3.

Det ses af næste tabel, at der også er mange, som ikke har afholdt en samlet ferie på 3 uger eller mere.

Tabel 7.6. Hvor lang var din længste ferieperiode sidste år? Procent, n 921

Op til en uge	20
2 uger	25
3 uger	27
4 uger	17
5 uger eller mere	11
I alt	100

7.3 Arbejdssted

Endelig var vi interesserede i at finde ud af, hvor FL-gruppen har deres arbejdssted. Tabel 7.7. viser, at over halvdelen har deres arbejdsplads på eller i tilknytning til deres bopæl, mens lidt mere end hver fjerde arbejder i et kontorfællesskab eller andet lokalfællesskab sammen med andre.

Tabel 7.7. Hvor er dit primære arbejdssted (hermed menes din "base" ... altså ikke eventuelt arbejdspladse ude hos kunder). Procent, n 921

På / i tilknytning til min bopæl	57
I kontor- / lokalfællesskab med andre	27
I kontor / lokale alene (ikke på bopæl)	6
Andet	10
I alt	100

63 % i journalistgruppen angiver, at de arbejder fra bopælen – det samme gælder 56 % af fotograferne, 53 % af tegnere m.v./tekstere m.v., 48 % i kommunikationsgruppen og endelig 40 % i tv-/radioproduktion.

Omkring hver tredje i kommunikationsgruppen og tegner/tekstergruppen arbejder i kontorfællesskab, mens det gælder omkring hver fjerde blandt de øvrige.

Endelig er det kun 3 % i journalistgruppen, som har kontor eller lokale alene et andet sted end på bopælen, mens det gælder 7-9 % indenfor de andre fagområder.

Bilag 1: Baggrundsdata for fagområder (inddelingen er foretaget ud fra svarene på "primært" fagområde; kategorien 'andet' med 8 personer er ikke medtaget)

	Journalist/ redaktør/ researcher	Fotograf (presse, reklame, tv; fotojournalist	Kommunikation (underviser, konsu- lent, rådgiver)	TV-/radio- produktion	Tegner/illustrator/ designer/grafiker tekster/oversætter /tekstforfatter	Alle
	479	195	96	75	68	921
Køn: Andel kvin- der/mænd (%)	59/41	21/79	47/53	41/59	60/40	48/52
Alder i gennem- snit (år)	47	44	48	43	46	46
Anciennitet som freelancer i gen- nemsnit (år)	8,2	11,9	8,0	8,5	9,3	9,0
Hvordan opfatter du dig selv? (%)						
Freelancer	48	52	15	40	21	42
Fastlancer	13	4	5	24	22	12
Selvstændig	33	37	65	28	49	38
Mikrovirksomhed	3	5	10	4	5	5
Andet	3	2	5	4	3	3
Bruttoindkomst 2006 (%)						
Op til 200.000	15	16	15	13	10	14
200.000 – 399.999	49	40	34	45	46	45
400.000 – 599.999	29	30	29	24	37	30
600.000 eller mere	7	14	22	17	7	11
Region (%)						
Nordjylland	4	5	4	0	0	3
Midtjylland	18	15	22	11	9	17
Syddanmark	14	14	12	8	10	13
Sjælland	8	15	16	7	6	10
Hovedstaden	51	49	46	75	74	54
Bor i udlandet	5	2	0	0	1	3

Bilag 2: Freelanceres arbejdsvilkår, psykiske arbejdsmiljø og trivsel. Spørgeskema med svarfordelinger

Freelanceundersøgelsen blev gennemført elektronisk maj-juni 2007. Medmindre andet fremgår, er de viste tal procenter og svarfordelingerne baseret på 921 svarpersoner.

Din beskæftigelse

1	Hvilket område har du overvejende arbejdet indenfor det seneste år?	<i>Kun ét svar</i>
	Dagspresse.....	10,4
	Magasinpresse.....	18,0
	Fagpresse/organisationsblade.....	17,3
	Radio-/TV-produktion.....	18,1
	Web-/onlinemedier.....	3,7
	Kommunikation.....	18,9
	Andet, skriv venligst arbejdsområde:.....	13,6

2	Hvilket fagområde? tilhører du (primært)? <i>(hvis du arbejder indenfor mere end ét fagområde, kan du angive det i næste spørgsmål)</i>	<i>Kun ét svar</i>
	Journalist / redaktør / researcher.....	51,6
	Fotograf (presse-, reklame-, tv-fotograf eller fotojournalist).....	21,0
	Kommunikation (konsulent, rådgiver).....	9,2
	Tegner, illustratør, designer, grafiker.....	5,0
	Underviser.....	0,8
	TV-/radioproduktion.....	7,8
	Andet, skriv venligst hvilken / hvad:.....	4,7

3	Har du arbejde indenfor andre fagområder end dit primære?	<i>Kun ét svar</i>
	Ja.....	50,8
	Nej (<i>spring næste over</i>).....	49,2

4	Hvis ja, hvad arbejder du også med? (468 svarpersoner)	<i>Gerne flere svar</i>
	Journalist / redaktør / researcher	27,6
	Fotograf (presse-, reklame-, tv-fotograf eller fotojournalist)	18,2
	Kommunikation (konsulent, rådgiver?)	37,6
	Tegner, illustratør, designer, grafiker	7,3
	Underviser	23,1
	TV-/radioproduktion	13,5
	Andet, skriv venligst hvilken / hvad: _____	29,1

5	Hvordan opfatter du dig selv?	<i>Kun ét svar</i>
	Som freelancer	42,3
	Som fastlancer	11,9
	Som selvstændig	38,0
	Som mikrovirksomhed	4,6
	Andet, skriv venligst hvad: _____	3,2

I det følgende bruges ordet FREELANCER om både freelancer / fastlancer / selvstændig / mikrovirksomhed

6	Hvor længe har du alt i alt arbejdet som freelancer? <i>Læg perioderne sammen, hvis der har været pauser.</i>	<i>Gennemsnit</i>
	Skriv venligst antal år: _____	9,0 år
	Eller måneder, hvis det er under 1 år: _____	

7	Hvor mange opgaver har du i øjeblikket som freelancer?	<i>Kun ét svar</i>
	Jeg er mere end fuldtidsbeskæftiget	34,7
	Jeg er omtrent fuldtidsbeskæftiget	28,4
	Jeg er omtrent trekvart beskæftiget	13,1
	Jeg er omtrent halvtidsbeskæftiget	11,1
	Jeg er mindre end halvtidsbeskæftiget	8,1
	Jeg har ingen eller næsten ingen beskæftigelse	4,5

8	Hvis du tænker et år tilbage, hvordan har din beskæftigelse været sammensat? Skriv det nærmeste antal hele måneder ud for de svar, der passer til dig.	<i>Gennemsnit</i>
	Freelancearbejde inden for dit/dine fagområde(r) Antal måneder	8,6 mdr.
	Fast arbejde inden for dit/dine fagområde(r) Antal måneder	1,1 mdr.
	Andet arbejde, skriv venligst hvad: Antal måneder	0,4 mdr.
	Uden arbejde Antal måneder	0,6 mdr.
	Ferie/orlov Antal måneder	0,7 mdr.
	Andet..... Antal måneder	0,5 mdr.
9	Hvordan er dine udsigter til beskæftigelse som freelancer indenfor dit/dine fagområde(r) i den nærmeste fremtid?	<i>Kun ét svar</i>
	Sikre eller temmelig sikre.....	50,5
	Lidt usikre.....	26,2
	Usikre.....	10,6
	Meget usikre	6,7
	Det kan jeg ikke svare på.....	6,0
10	Hvor mange timer plejer du i gennemsnit at arbejde om ugen?	<i>Gennemsnit</i>
	Skriv venligst antal timer: _____	35,6 timer
11	Hvor mange ugers ferie tog du sidste år? (Skriv 0, hvis det var under 1 uge)	<i>Gennemsnit</i>
	Skriv venligst antal uger: _____	4,7 uger
12	Hvor lang var din længste ferieperiode sidste år? (Skriv antal uger; skriv 0, hvis den længste ferie var under 1 uge)	<i>Gennemsnit</i>
	Skriv venligst antal uger: _____	2,9 uger
13	Hvor er dit primære arbejdssted (hermed menes din "base" ... altså ikke eventuelt arbejde ude hos kunder)	<i>Kun ét svar</i>
	På / i tilknytning til min bopæl	57,3
	I kontor - / lokalfællesskab med andre.....	27,3
	I kontor / lokale alene (ikke på bopæl).....	5,7
	Andet, skriv venligst: _____	9,8

Motivationen / valget

14	Hvad er dine vigtigste grunde til at arbejde som freelancer? Angiv max. 5 svar	Max. 5 svar
a	Indtægten.....	23,5
b	Det er selvstændigt arbejde med store frihedsgrader	66,3
c	Afvekslingen mellem perioder med arbejde og frie perioder indimellem, hvis jeg ønsker det	34,7
d	Jeg kan bruge min tid og mine kvalifikationer på det, jeg holder allermest af	47,2
e	Mit arbejde giver mig energi, overskud og glæde.....	28,1
f	Jeg kan selv bestemme, hvilke job jeg siger "ja" eller "nej" til	36,5
g	Jeg kan selv tilrettelægge min hverdag	57,2
h	Friheden i tilværelsen som freelancer.....	37,7
i	Jeg er nødt til det, men ville hellere være fastansat	13,6
j	Jeg ville ikke kunne finde mig til rette på en arbejdsplads.....	6,3
k	Jeg ønsker ikke at have ledere/chefer.....	16,4
l	Jeg kan ikke se nogen realistiske alternativer	15,6

Psykisk arbejdsmiljø

15 De følgende spørgsmål handler om dit arbejde og din arbejdssituation som freelancer:

Et svar i hver linie

	Altid	Ofte	Somme tider	Sjældent	Aldrig/ næsten aldrig
Løser du dine opgaver alene?	32,5	47,7	13,5	4,0	2,4
Indebærer dit arbejde, at du er sammen med andre (kunde, kollega, brugere eller andre)?	11,6	39,8	32,7	11,5	4,3
Kan du tilrettelægge din arbejdsdag, som du vil, uafhængigt af andre?	18,6	52,0	19,2	6,7	3,5
Får du dine opgaver ved henvendelse fra kunden?	23,3	43,9	21,9	6,1	4,8
Kontakter du selv kunder for at få opgaver?	3,0	22,0	29,0	25,4	20,5
Kan du styre din arbejdsmængde og/eller arbejdstid?	13,1	37,5	32,5	14,4	2,5
Får du forhandlet dig frem til den pris eller løn for dine opgaver, du mener, du skal have?	17,3	45,9	24,4	8,0	4,3
Må du gå på kompromis med kvaliteten i dit arbejde?	1,1	4,7	29,2	41,3	23,8
Påtager du dig gratisarbejde (som du mener burde være betalt)?	0,9	3,1	16,9	20,8	58,2

Psykisk arbejdsmiljø, fortsat

16	I meget høj grad	I høj grad	Delvist	I ringe grad	I meget ringe grad
Er du god til at planlægge dit arbejde?	16,3	47,3	32,9	2,8	0,7
Er dine arbejdsopgaver meningsfulde?	19,1	57,2	22,9	0,5	0,2
Har du kolleger/samarbejdspartnere, som du løbende arbejder sammen med på opgaver, du eller de har fået?	7,6	20,2	34,9	20,4	16,9
Udvikler du dine faglige kvalifikationer (følger med i faget, tager uddannelse el. andet)?	9,2	25,1	43,5	16,9	5,2
Er det et problem for dig, at man som freelancer skal "sælge sig selv"?	8,0	12,7	30,7	31,4	17,2
Indgår du i netværk, hvor I henviser opgaver til eller anbefaler hinanden?	4,7	15,4	33,3	25,2	21,4
Hvis du har brug for det, har du så nogen, du drøfter løsningen af dine opgaver eller dine kunderelationer med?	10,7	32,6	32,9	14,4	9,3
Indgår du i faglige netværk?	5,5	19,3	31,2	23,8	20,2
Bekymrer du dig for, om du får opgaver nok i fremtiden	12,3	17,8	32,9	25,5	11,5
Bliver du anerkendt for et godt stykke arbejde?	14,4	47,2	31,7	5,4	1,2
Føler du, at du yder en vigtig arbejdsindsats?	17,6	59,1	21,3	1,8	0,2
Oplever du, at det kræver stor selvdisciplin i hverdagen at arbejde som freelancer?	18,0	40,6	25,5	12,4	3,5
Er dit arbejde fagligt udfordrende for dig?	16,7	51,8	29,0	1,7	0,8
Har du hjælp (betalt eller ubetalt) til de ikke-faglige dele af dit arbejde (f.eks. administration eller edb)?	5,2	14,7	22,9	15,1	42,1
Hvis du har brug for det, har du så nogen, du taler med om dine arbejdsforhold som freelancer/selvstændig?	9,9	29,3	34,7	15,9	10,2
Er du strategisk ift. din fremtidige karriere/virksomhed (f.eks. forstærke din kernekompetence, udvide/forskyde dit arbejdsfelt, indgå samarbejde el.lign.)	7,4	16,8	37,1	27,7	11,0
Føler du dig motiveret og engageret i dit arbejde?	27,6	49,8	20,2	1,7	0,7

Arbejde og privatliv

17	Altid	Oft	Somme tider	Sjældent	Aldrig/ næsten aldrig
<i>Et svar i hver linie</i>					
Føler du, at dit arbejde tager så meget af din energi, at det går ud over privatlivet?.....	2,4	19,0	43,9	27,8	6,9
Føler du, at dit arbejde tager så meget af din tid, at det går ud over privatlivet?	2,9	18,8	43,4	27,9	6,9
Siger din familie eller venner til dig, at du arbejder for meget?	3,8	16,0	34,6	27,9	17,7

Helbred og trivsel

18 De følgende spørgsmål handler om, hvordan du har haft det de sidste 4 uger.

	Hele tiden	En stor del af tiden	En del af tiden	Lidt af tiden	På intet tidspunkt
<i>Et svar i hver linie</i>					
Hvor tit har du sovet dårligt og uroligt?	0,7	6,2	19,5	45,2	28,4
Hvor tit har du følt dig udkørt?	1,3	8,0	26,6	49,9	14,1
Hvor tit har du haft svært ved at falde i søvn?	0,7	5,2	12,7	35,6	45,8
Hvor tit har du været fysisk udmattet?	0,5	7,8	24,1	47,0	20,5
Hvor tit har du været trist til mode?.....	0,4	6,5	17,0	47,9	28,2
Hvor tit har du været følelsesmæssigt udmattet?	1,0	7,3	19,2	45,4	27,1
Hvor tit er du vågnet for tidligt uden at kunne falde i søvn igen?.....	0,5	8,0	14,9	36,4	40,2
Hvor tit har du været træt?.....	1,7	13,7	35,0	44,5	5,1
Hvor tit er du vågnet flere gange og haft svært ved at falde i søvn igen?	0,5	6,7	11,4	36,2	45,2
Hvor tit har du haft problemer med at slappe af?	1,7	8,0	19,9	42,2	28,1
Hvor tit har du været irriteret?	0,5	6,8	22,5	54,2	16,0
Hvor tit har du manglet selvtillid?	1,7	8,1	16,0	42,0	32,1
Hvor tit har du været anspændt?	1,6	8,4	22,7	46,8	20,5
Hvor tit har du været stresset?.....	2,2	11,7	28,6	42,1	15,4
Hvor tit har du haft dårlig samvittighed eller skyldfølelse?	1,5	8,7	20,4	39,6	29,8
Hvor tit har du manglet interesse for de ting, du foretager dig i dagligdagen?	0,9	4,7	16,3	43,9	34,3

19	Hvordan synes du, at dit helbred er alt i alt?	<i>Kun ét svar</i>
	Fremragende	11,8
	Vældig godt	38,8
	Godt	39,3
	Mindre godt	8,7
	Dårligt	1,4

Dig selv

20	Angiv venligst dit fødselsår:	<i>Gennemsnit</i>
	Årstal: _____	45,9 år

21	Angiv venligst dit køn:	<i>Kun ét svar</i>
	Kvinde	48,4
	Mand	51,6

22	Hvilken region bor du i?	<i>Kun ét svar</i>
	Region Nordjylland.....	3,6
	Region Midtjylland.....	16,7
	Region Syddanmark	13,1
	Region Sjælland.....	10,0
	Region Hovedstaden	53,6
	Udlandet.....	2,9

23	Angiv venligst din civilstand	<i>Kun ét svar</i>
	Gift eller samboende.....	73,4
	I fast parforhold uden at bo sammen	6,1
	Enlig (ugift, fraskilt, enke/enkemand).....	20,2
	Andet.....	0,3

24	Har du hjemmeboende børn?	<i>Kun ét svar</i>
	Nej.....	45,9
	Ja, og et eller flere er under 7 år.....	26,1
	Ja, og det/de er over 7 år.....	28,0

25	Hvor stor var din bruttoindkomst i 2006 (indkomst før AM-bidrag, fradrag og skat og inkl. evt. supplerende dagpenge, for selvstændige er det det beløb du har valgt at trække ud af dit firma til beskatning)?	<i>Kun ét svar</i>
	Op til 200.000.....	14,7
	200.000 – 399.999.....	44,8
	400.000 – 599.999.....	29,8
	600.000 eller mere.....	10,7

Fremtiden. Dine tanker om din fremtid på arbejdsmarkedet

26	Har du alvorlige overvejelser om helt at stoppe som freelancer/selvstændig?	<i>Kun ét svar</i>
	Ja, ofte.....	10,6
	Ja, af og til.....	34,3
	Nej (<i>spring næste over</i>).....	55,0

27	Hvad er dine bevæggrunde for alvorligt at overveje at forlade tilværelsen som freelancer/selvstændig? (414 svarpersoner)	<i>Gerne flere svar</i>
a	Jeg skal snart på pension/efterløn.....	13,3
b	Det er svært at tilpasse arbejdsliv og privatliv/familieliv til hinanden.....	18,6
c	Mangel på faglig udfordring.....	16,7
d	Det er for svært at følge med i udviklingen i mit fag.....	7,7
e	Arbejdsforholdene som freelancer.....	39,4
f	Jeg oplever, at jeg ikke kan levere den kvalitet, jeg gerne vil.....	8,2
g	Alenearbejde; faglig og/eller social isolation.....	34,5
h	Der bliver for få opgaver til at jeg kan opretholde en rimelig eksistens.....	33,8
i	Jeg kan få mere spændende arbejde andre steder.....	11,6
j	Jeg kan tjene mere andre steder.....	27,8
k	Mit helbred.....	13,8
l	Man kan ikke holde til at arbejde i branchen et helt arbejdsliv.....	17,4
m	Andet, skriv venligst:	18,6

Ophavsret

28	Hvor vigtig er ophavsretten for dig?	<i>Kun ét svar</i>
	Helt afgørende	57,2
	Ikke så vigtig	33,7
	Jeg er helt ligeglad	2,5
	Ophavsretten er irrelevant for mig i mit arbejde (<i>spring frem til 'kommentar'</i>).....	6,6
29	Har du tjek på reglerne for ophavsret? (860 svarpersoner)	<i>Kun ét svar</i>
	Ja	37,0
	Nogenlunde.....	50,9
	Nej.....	12,1
30	Tager du dig betalt for din ophavsret? (860 svarpersoner)	<i>Kun ét svar</i>
	Altid	36,9
	Sommetider.....	44,1
	Aldrig	19,1
31	Har du oplevet, at din ophavsret er blevet krænkede – dit stof anvendt eller videreudnyttet uden aftale med dig? (860 svarpersoner)	<i>Kun ét svar</i>
	Ja	52,4
	Nej (<i>spring næste over</i>)	47,6
32	Hvad har du gjort, når din ophavsret er blevet krænkede? (451 svarpersoner) <i>Hvis det er sket flere gange, angiv eventuelt flere svar</i>	<i>Gerne flere svar</i>
	Gjort brugeren opmærksom på det og sendt regning.....	61,4
	Rejst en sag via DJ	21,7
	Ingenting	22,6
	Andet, skriv venligst hvad: _____	16,4

Kommentar

33 Hvis du har kommentarer, er du velkommen til at skrive dem her:
